

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Ιστορία, εθνικές επέτειοι και εορτασμοί στην προσχολική
εκπαίδευση- εκπαιδευτικές πρακτικές και προτάσεις.**

**History, national days, and anniversary in Preschool Education
– Educational practices and suggestions**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: Αδαμαντίου Ευανθία

ΑΕΜ: 3272

ΕΠΟΠΤΡΙΑ: Σιδηροπούλου Χριστίνα

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΡΙΑ: Βαμβακίδου Ιφιγένεια

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
Λίστα Πινάκων	4
Λίστα Εικόνων	5
Ευχαριστίες	6
Περίληψη	7
Abstract	8
Κεφάλαιο 1ο : Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο 2ο: Θεωρητικό πλαίσιο.....	11
2.1 Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.....	11
2.1.1.Οι απαρχές.....	11
2.1.2.Η ιστορία, ένας νέος επιστημονικός κλάδος.....	12
2.1.3.Η ιστορία ως αφήγηση.....	12
2.1.4.Η Νέα Ιστορία	13
2.1.5.Χρονολόγηση & Περιοδολόγηση.....	14
2.2 ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	15
2.2.1.Η Διδακτική της Ιστορίας	15
2.2.2.Η έννοια του χρόνου.....	16
2.2.3.Οι ιστορικές πηγές στη διδασκαλία της Ιστορίας.....	17
2.2.4.Ερωτοαπαντήσεις και Διαλογική εκπαίδευση στη διδασκαλία της Ιστορίας....	18
2.2.5.Ενσυναίσθηση και δραματοποίηση στη διδασκαλία της Ιστορίας.....	19
2.2.6. Εναλλακτικοί τρόποι διδασκαλίας της Ιστορίας	20
2.3 ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ 1989, 2003, 2011 & 2014	22
2.3.1.Αναλυτικό Πρόγραμμα 1989	22
2.3.2.Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων και Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) 2003	22
2.3.3.Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2011)	23
2.3.4. Αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2014)	24
Κεφάλαιο 3ο: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	27
3.1 Ερευνητική διαδικασία.....	27
3.1.1 Δείγμα έρευνας.....	27

3.1.2. Σκοπός έρευνας	28
3.1.3.Ερευνητικά ερωτήματα.....	28
3.1.4. Μέθοδοι και εργαλεία έρευνας:.....	28
Κεφάλαιο 4ο: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	34
Κεφάλαιο 5ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	53
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	57
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	59
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	59
Κατηγοριοποίηση δεδομένων (Excel)	61

Λίστα Πινάκων

<i>Πίνακας 1: Ερευνητικά ερωτήματα</i>	30
<i>Πίνακας 2: Κωδικοποίηση δεδομένων</i>	32
<i>Πίνακας 3: Εορτασμός ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο Ι</i>	34
<i>Πίνακας 4: Εορτασμός ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο ΙΙ</i>	35
<i>Πίνακας 5: Δεδομένα 2^{ης} ερώτησης</i>	36
<i>Πίνακας 6: Αιτιολόγηση 2^{ου} ερωτήματος</i>	37
<i>Πίνακας 7: Δεδομένα 3^{ης} ερώτησης</i>	39
<i>Πίνακας 8: Αιτιολόγηση απαντήσεων 1^{ης} κατηγορίας</i>	40
<i>Πίνακας 9: Αιτιολόγηση 2^{ης} κατηγορίας</i>	42
<i>Πίνακας 10: Δεδομένα ερώτησης 4^α</i>	43
<i>Πίνακας 11: Τρόποι εορτασμού ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο</i>	44
<i>Πίνακας 12: Διάρκεια διαθεματικών προσεγγίσεων</i>	47
<i>Πίνακας 13: Δεδομένα 5^{ης} ερώτησης</i>	49
<i>Πίνακας 14: Ανάλυση αποτελεσμάτων 5^{ης} ερώτησης</i>	50
<i>Πίνακας 15: Συμπληρωματικές προτάσεις</i>	51
<i>Πίνακας 16: Συμπληρωματικοί τρόποι προσέγγισης ΕΕ/ΙΓ</i>	52

Λίστα Εικόνων

<i>Εικόνα 1: Κωδικοποίηση δεδομένων 1^{ης}, 2^{ης} και 3^{ης} ερώτησης.....</i>	<i>61</i>
<i>Εικόνα 2: Κωδικοποίηση δεδομένων 4^{ης}, 5^{ης} και 6^{ης} ερώτησης.....</i>	<i>62</i>
<i>Εικόνα 3: Κωδικοποίηση δεδομένων της ερώτησης 4β.....</i>	<i>63</i>

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της παρούσας ερευνητικής εργασίας, η οποία ήταν μια επίπονη και συστηματική προσπάθεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επόπτρια μου κ. Χ. Σιδηροπούλου για την επίβλεψη της πτυχιακής μου εργασίας και την αμέριστη υποστήριξη που μου έδειξε όλο αυτό το διάστημα. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτρια κ. Ι. Βαμβακίδου για την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου. Ακόμη, ευχαριστώ θερμά τις νηπιαγωγούς που συμμετείχαν στην έρευνα και δέχτηκαν να συμπληρώσουν το σχετικό ερωτηματολόγιο.

Ευχαριστώ επίσης τους γονείς μου και τον αδερφό μου για τη στήριξη και την κατανόηση που έδειξαν σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου και ιδιαίτερα στη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας. Επίσης, ευχαριστώ ειλικρινά τη φίλη μου Χαρά Χατζηγεωργίου για την ψυχολογική υποστήριξή της όλο αυτό το διάστημα και την Λίνα Ευαγγελίου για τις κουβέντες που κάναμε όλο αυτό το διάστημα της κοινής μας πορείας.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται η μεθοδολογία, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της έρευνας που υλοποιήσα σε Νηπιαγωγεία του Νομού Φλώρινας κατά το ακαδημαϊκό έτος 2019-20. Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα, η οποία αποσκοπούσε στην καταγραφή των αντιλήψεων των νηπιαγωγών σχετικά με την προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων και τον εορτασμό των Εθνικών Επετείων (ΙΓ/ΕΕ). Στα διάφορα Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο από το 1989 έως και το αναθεωρημένο πιλοτικό ΠΣ (2014) γίνεται αναφορά στο περιεχόμενο και τον τρόπο προσέγγισης θεμάτων που αντλούν από την Ιστορία. Παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές σε αυτά τόσο στο περιεχόμενο, όσο και στην προτεινόμενη μεθοδολογία. Το τελευταίο ΠΣ (2014) είναι σε αντιστοιχία με τα όσα υποστηρίζονται από τη βιβλιογραφία σχετικά με τη Διδακτική της Ιστορίας. Η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει όσα περιλαμβάνονται στο αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σπουδών; Από πού αντλούν τις πρακτικές τους οι εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας και ποιες απόψεις αντανακλούν; Αυτό το σκεπτικό μάς οδήγησε να σχεδιάσουμε και να εκπονήσουμε στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας μία έρευνα που αποσκοπούσε να ανιχνεύσει και να καταγράψει α) τις απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με τα ΙΓ/ΕΕ στην προσχολική εκπαίδευση και β) τις εκπαιδευτικές πρακτικές και ενέργειες των νηπιαγωγών αναφορικά με αυτά. Η συλλογή δεδομένων έγινε με χρήση μεικτού ερωτηματολογίου και η ανάλυση των δεδομένων βασίστηκε στην εμπειρικά θεμελιωμένη θεωρία. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι νηπιαγωγοί που συμμετείχαν στην έρευνα συμφωνούν με την προσέγγιση και τον εορτασμό των ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο και πραγματοποιούν σχετικές δράσεις. Τεκμηριώνουν την άποψή τους υπογραμμίζοντας ότι μέσα από τέτοιες δράσεις τα παιδιά γνωρίζουν το παρελθόν της πατρίδας τους και μαθαίνουν Ιστορία χωρίς να αναδεικνύουν την αναγκαιότητα ιστορικού γραμματισμού. Θεωρούν ότι η προσχολική ηλικία δεν είναι εμπόδιο για τέτοιες δράσεις αρκεί να λαμβάνονται υπόψη προϋποθέσεις που αφορούν ζητήματα διδακτικής μεθοδολογίας. Οι πρακτικές τους ωστόσο τις περισσότερες φορές ακολουθούν στερεοτυπικές παραδοσιακές προσεγγίσεις, οι οποίες είναι εμπλουτισμένες μερικώς και με στοιχεία της σύγχρονης διδακτικής, όπως η αξιοποίηση πηγών. Η έρευνα καταλήγει με τη διαπίστωση της αναγκαιότητας για διάχυση του αναθεωρημένου ΠΣ για το νηπιαγωγείο (2014) που περιλαμβάνει την Ιστορία και τη διδακτική της στην αυτόνομη μαθησιακή περιοχή Κοινωνικές Επιστήμες.

Λέξεις κλειδιά: Προσχολική εκπαίδευση, Ιστορία, Εθνικές επέτειοι

Abstract

In the present essay titled “History, national days anniversary and celebration in Early Childhood Education”, the methodology, results and the conclusions of the research conducted in preschool classes in Florina during the academic year 2019-2020 are presented. This is a qualitative research aiming to record the Early Childhood educators’ views as far as the approach towards the historical events and the celebration of the National Days (HE/ND) are concerned. The various Early Childhood Education curricula from 1989 to the revised pilot curriculum (2014) refer to the content and the approach towards issues deriving from History. Significant changes are observed there both in the content and the recommended methodology. The latest curriculum (2014) complies with what is supported by literature related to the Teaching of History. Does the school reality meet the requirements of the curriculum? Following this line of thought within the framework of my thesis, we have designed and carried out a research which aims to detect and record a) Early Childhood educators’ opinions as far as the HE/ND are concerned in preschool education and b) the teachers’ educational practices and actions concerning them. Data has been collected by the use of a mixed questionnaire and its analysis is based on the Grounded theory. According to the findings the Early Childhood educators involved in this study agree with the celebration of HE/ND and carry out relevant actions. They justify their views by stressing that through these actions, children get to know the past of their country and learn History without pointing out the historical literacy’s necessity. They do not perceive preschool childhood as an obstacle for such activities as long as the conditions related to the teaching methodology are taken into consideration. Their practices, however, mostly follow stereotypical traditional approaches, which are partially enriched with modern teaching approaches, such as the use of historical sources. The research concludes to ascertain the necessity for the revised Early Childhood Education curriculum including History and the teaching of History to be diffused in the autonomous learning area of social sciences.

Key words: Early Childhood Education, History, National Days.

Κεφάλαιο 1ο: Εισαγωγή

Η πτυχιακή μας εργασία περιλαμβάνει την έρευνα που διεξήγαμε στα Νηπιαγωγεία του Νομού Φλώρινας κατά την περίοδο του Δεκεμβρίου - Ιανουαρίου 2019-2020. Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα που είχε ως σκοπό να καταγράψει τις απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με την προσέγγιση και εορτασμό των ΠΓ/ΕΕ καθώς τις εκπαιδευτικές πρακτικές που ακολουθούν. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με την χρήση ερωτηματολογίου. Το δείγμα αποτελούνταν από τριάντα νηπιαγωγούς που υπηρετούν σε νηπιαγωγεία του νομού Φλώρινας, οι οποίες κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου.

Στα μάτια ενός μελλοντικού εκπαιδευτικού, η ενασχόληση στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας με την Ιστορία και τη χρήση της στην προσχολική εκπαίδευση ήταν κάτι ιδιαίτερο. Τα παιδιά όταν έρχονται στο νηπιαγωγείο έχουν προϋπάρχουσες γνώσεις, εμπειρίες και βιώματα σχετικές με την Ιστορία που αποκτούν ήδη από την οικογένεια και το ευρύτερο περιβάλλον τους. Επίσης, ακούν αφηγήσεις, συμμετέχουν σε εορτασμούς, παρελάσεις, έρχονται σε επαφή με πλήθος ιστορικών κειμένων και πηγών (π.χ. τηλεόραση, διαδίκτυο, Τύπο κ.λπ.) που τους περιβάλλει ήδη από την προσχολική ηλικία. Ταυτόχρονα, η προσέγγιση της ιστορίας σχετίζεται με την έννοια του χρόνου, μία θεμελιώδη έννοια την οποία τα παιδιά προσχολικής ηλικίας δυσκολεύονται να κατανοήσουν. Η χρήση και αξιοποίηση ωστόσο των ιστορικών κειμένων, πηγών, ηχητικών ντοκουμέντων κ.λπ. με την κατάλληλη διδακτική προσέγγιση υποστηρίζεται ότι συμβάλλει στον ιστορικό γραμματισμό των παιδιών και στην διαμόρφωση ενός ενεργού πολίτη. Όπως έχει υπογραμμιστεί σε πολλές έρευνες η ιστορία στην εκπαίδευση και τα σχολικά εγχειρίδια έχει χρησιμοποιηθεί ωστόσο κατά το παρελθόν και με προπαγανδιστικό τρόπο σε μία προσπάθεια κατασκευής εθνικών ταυτοτήτων. Σε ό,τι αφορά το νηπιαγωγείο από το Αναλυτικό Πρόγραμμα του 1989 έως το αναθεωρημένο πιλοτικό Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2014) έχει καταγραφεί μία ουσιαστική εξέλιξη στον τομέα της Ιστορίας και της διδακτικής της. Οι προσωπικές εκτιμήσεις μας, έτσι όπως έχουν διαμορφωθεί μέσα από τα βιώματά μας ως μαθητές, αλλά και ως υποψήφιοι εκπαιδευτικοί, δεν αντικατοπτρίζουν μία σχολική πραγματικότητα που εναρμονίζεται απαραίτητα ή ως επί το πλείστον με τις σύγχρονες αντιλήψεις για την προσέγγιση της Ιστορίας στην εκπαίδευση και τις σύγχρονες προτάσεις κι εφαρμογές για την ανάδειξη του περιεχομένου της. Θελήσαμε να εμβαθύνουμε σε αυτό το σκεπτικό που διαμορφώσαμε μελετώντας τη βιβλιογραφία, συγκριτικά με τη βιωμένη εμπειρία μας και οδηγηθήκαμε στην εκπόνηση της έρευνας που σας παρουσιάζουμε.

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δυο μέρη. Το πρώτο μέρος θέτει το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τοποθετείται η έρευνά μας. Αρχικά, γίνεται αναφορά στην Ιστορία ως γνωστικό αντικείμενο. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε τις βασικές αρχές και προβληματισμούς της Διδακτικής της Ιστορίας. Κάνουμε επίσης μία επισκόπηση των Προγραμμάτων Σπουδών Προσχολικής Εκπαίδευσης για την Ιστορία. Το δεύτερο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει το ερευνητικό πλαίσιο. Σε αυτό επεξηγείται ο σχεδιασμός της έρευνας, διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα και περιγράφεται η μέθοδος που ακολουθήσαμε για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων της έρευνας. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και οι σχετικοί πίνακες με τις κατηγορίες που προέκυψαν. Η εργασία ολοκληρώνεται με τη συζήτηση των αποτελεσμάτων και κλείνει με τη βιβλιογραφία και το παράρτημα στο οποίο παραθέτουμε το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήσαμε καθώς και μέρος των δεδομένων που συλλέξαμε.

Κεφάλαιο 2ο: Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η λέξη *Ιστορία* προέρχεται από το ρήμα *ιστορέω-ώ* που σημαίνει *γνωρίζω*. Η Ιστορία συνδέεται με την έννοια του χρόνου, η οποία αποτελεί ένα θεμελιακό υλικό της ιστορίας. Ο χρόνος έχει τρεις διαστάσεις το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Η ιστορία χρησιμοποιεί κυρίως την πρώτη διάσταση, το παρελθόν. Θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε και ως «σύνθεση και αναπαράσταση των γεγονότων του παρελθόντος σε μια συνεκτική Αφήγηση» (Σμυρναίος, 2008:19).

2.1.1.Οι απαρχές

Η Ιστοριογραφία έχει βαθιές ρίζες στο χρόνο. Οι Αρχαίοι Έλληνες, όπως για παράδειγμα ο Ηρόδοτος και ο Θουκυδίδης ενδιαφέρθηκαν για την ιστορική αφήγηση και τις χρονολογίες, αλλά και νωρίτερα, άλλοι λαοί, όπως οι Αιγύπτιοι και οι Βαβυλώνιοι, ενδιαφέρθηκαν για την καταγραφή των γεγονότων σε επιγραφές ή έγγραφα. Εξέλιξη της αρχαιοελληνικής ιστοριογραφίας είναι η δυτικοευρωπαϊκή. Ένας σημαντικός σταθμός στη δυτική ιστοριογραφία ήταν η Αναγέννηση κατά την διάρκεια της οποίας αναπτύχθηκε έντονο ενδιαφέρον για την ελληνική αρχαιότητα και την αρχαία φιλολογία που οδήγησε στον «αρχαιοδιφισμό».

Ένας άλλος σταθμός στη δυτική ιστοριογραφία ήταν ο Διαφωτισμός. Εγκυκλοπαιδιστές και φιλόσοφοι ήρθαν σε ρήξη με τους αρχαιοδίφες, στους οποίους καταλόγιζαν συντηρητική ιδεολογία. Οι αρχαιοδίφες επικεντρώθηκαν στην πολυμάθεια του αρχαίου κόσμου και δεν έδιναν σημασία στη διαμάχη λογικής-δεισιδαιμονίας, όπως έκαναν οι Διαφωτιστές. Κάποιοι διαφωτιστές δεν έδιναν σημασία στις λεπτομέρειες της ιστορικής γραφής, γεγονός που εμπόδιζε να γίνει κατανοητό το πνεύμα των καιρών και τα ήθη των λαών. Μετά την γεφύρωση αυτού του χάσματος μεταξύ της ιστοριοδιφικής αρχαιολατρίας και της ιστορικής συγγραφής, η Ιστορία έγινε επιστήμη.

2.1.2. Η ιστορία, ένας νέος επιστημονικός κλάδος

Τον 19^ο αιώνα η ιστορία έγινε επιστημονικός και κοινωνικός θεσμός, αλλά και επάγγελμα. Ο 19^{ος} αι. έμεινε γνωστός ως ο «αιώνας της ιστορίας». Αυτό οφείλεται στην ίδρυση του Πανεπιστημίου του Βερολίνου. Ιστορικοί επιστήμονες (π.χ. οι Droysen, Mommsen, Sybel, Leopold von Ranke) μελέτησαν και ασχολήθηκαν με την συγγραφή πολιτικών γεγονότων και μεγάλων προσωπικοτήτων, και προσπαθούσαν να καταγράψουν γεγονότα του παρελθόντος όπως αυτά συνέβησαν. Αυτό τους οδήγησε στην κριτική ανάλυση των ιστορικών πηγών και την έρευνα των αρχείων. Για παράδειγμα, ο Ranke ίδρυσε το πρώτο σεμινάριο (1840), όπου καθηγητές και σπουδαστές επιδίωκαν την ορθή κατανόηση των κειμένων μελετώντας τις πηγές με τη μέθοδο της ερμηνευτικής. Προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα η επιστημονική μέθοδος του Ranke έγινε ένα μοντέλο έρευνας σε ολόκληρο τον δυτικό κόσμο (Σμυρναίος: 2008: 32-33).

2.1.3. Η ιστορία ως αφήγηση

Από τον Ηρόδοτο η Ιστορία παρουσιάζεται ως μια αφήγηση των περασμένων. Η ιστορία ως *αφήγηση* αμφισβητήθηκε ήδη από Έλληνες και Ρωμαίους ιστορικούς, αλλά και τον 20^ο αιώνα. Θεωρούσαν ότι όφειλε να μείνει στο περιθώριο επειδή η Ιστορία δεν μπορούσε να είναι απλά μια αφήγηση πολιτικών ή στρατιωτικών γεγονότων, αλλά μια ερωτηματοθεσία πάνω στον ιστορικό χρόνο. Ανάμεσα στους επικριτές της ιστορικής αφήγησης είναι ο Furet (20^{ος} αι.), ο οποίος ισχυριζόταν ότι οι γραπτές πηγές, πάνω στις οποίες βασίζεται η ιστορική αφήγηση, μεταδίδουν τις αναμνήσεις εκείνων που έζησαν στο παρελθόν και μάλιστα τις αναμνήσεις των κοινωνικών ελίτ. Παρόλ' αυτά, υπήρξαν πολλοί ιστορικοί που χρησιμοποίησαν την αφήγηση για να παρουσιάσουν τα έργα τους. Ο πιο σημαντικός υποστηρικτής της ιστορικής αφήγησης είναι ο Moniot (20^{ος} αι.) που θεωρεί ότι η ιστορία ως αφήγηση είναι η παρεξήγηση του αιώνα. Η ιστορική αφήγηση για τον ίδιο δεν είναι παραμύθι, αλλά ένα μετασχηματιστικό συνθετικό έργο καθώς μπορούμε να ρωτάμε και να θέτουμε βαθιά και εκλεπτυσμένα προβλήματα και να απαντούμε με αφήγηση. Ένας άλλος ιστορικός, ο Collingwood υποστηρίζει ότι η αφήγηση παίζει σημαντικό ρόλο στην ενσυναίσθηση και βοηθάει στην καλύτερη προσέγγιση του παρελθόντος (Σμυρναίος, 2008: 133-135).

Όπως διαβάζουμε στο βιβλίο για τη διδακτική της Ιστορίας του Σμυρναίου (2008) ο όρος *αφήγηση* αποσαφηνίστηκε στα τέλη του 1970 από τον Άγγλο ιστορικό L. Stone, ο

οποίος ορίζει την *αφήγηση* όχι ως τα «πεπαλαιωμένα προϊόντα», αλλά ως την «οργάνωση του υλικού σε μια χρονολογικά συνεχή τάξη και την εστίαση του περιεχομένου σε μια συνεκτική ιστορία» (Σμυρναίος, 2008: 128). Ο ίδιος διακρίνει διαφορές ανάμεσα στην παραδοσιακή και την καινούργια αφήγηση καθώς η καινούρια αφήγηση ασχολείται με τους καθημερινούς ανθρώπους κι ερευνά το υποσυνείδητο των προσώπων, συνδυάζει ανάλυση και περιγραφή και είναι ανοιχτή σε νέες ιστορικές πηγές, αφηγείται για να ρίξει φως στον κόσμο του παρελθόντος και όχι για χάρη του αφηγουμένου (Σμυρναίος, 2008: 128).

2.1.4. Η Νέα Ιστορία

Το Γαλλικό Ιστορικό Περιοδικό *Les Annales* ιδρύθηκε το 1929 από τους Bloch και Febvre και είναι ένας σημαντικός σταθμός για την επιστήμη της Ιστορίας. Μέσα από αυτό αναδείχθηκε η «Νέα Ιστορία». Η νέα αυτή οπτική αναδείκνυε την ανάγκη για τη συνεργασία της Ιστορίας με τις άλλες ανθρωπιστικές επιστήμες και υπογράμμιζε την ανάγκη της απομάκρυνσής της από την «ιστορία-αφήγηση» για να πάρει την πιο επιστημονική μορφή της «ιστορίας-προβλήματος». Η Νέα Ιστορία ήρθε σε αντίθεση με την Γεγονοτολογική Ιστορία. Ο Bloch υποστήριζε ότι η ιστορία, δεν είναι η επιστήμη του παρελθόντος, αλλά επιστήμη των ανθρώπων μέσα στο χρόνο επειδή το αντικείμενό της είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Τόνιζε ότι το παρελθόν είναι μια γραπτή «κατασκευή» των ανθρώπων του παρόντος, δηλαδή μια «κατασκευή» που χρειάζεται διαρκή αναθεώρηση (Σμυρναίος, 2008: 36).

Με την Νέα Ιστορία ο ιστορικός χρόνος άρχισε να μην αντιμετωπίζεται ως γραμμικός, όπως τον αντιμετώπιζε η παραδοσιακή (γεγονοτολογική) ιστορία. Εμφανίστηκε η έννοια νέων ιστορικών χρόνων: α) ο χρόνος της «μακράς διάρκειας» ή της «βραδείας ιστορίας» δηλαδή ο ακίνητος χρόνος των αιώνων που χαρακτηρίζει τους πολιτισμούς, τους θεσμούς κ.ά., ο χρόνος της «μέσης διάρκειας», ένας χρόνος ελαφρά ρυθμικός που αποτυπώνει διάφορες κινήσεις (π.χ. των νομισμάτων, των τιμών κ.λπ.) και ο βραχύς χρόνος της «σύντομης διάρκειας», που αναφέρεται στα συμβάντα, π.χ. κήρυξη πολέμου, μάχη, συνθήκη ειρήνης, γεγονότα με τα οποία ασχολείται συνήθως η πολιτική και η διπλωματική ιστορία (Σμυρναίος, 2008: 112).

2.1.5.Χρονολόγηση & Περιοδολόγηση

Αναφορικά με τον χρόνο οφείλουμε να αναφέρουμε ακόμη την έννοια της χρονολόγησης και την έννοια της περιοδολόγησης που κατασκευάστηκαν και κατανοήθηκαν μέσα από τον δυτικό ευρωπαϊκό πολιτισμό και επιβλήθηκαν παγκοσμίως. Η χρονολόγηση είναι η απόδοση μιας ημερομηνίας σε ένα γεγονός και η τοποθέτησή του σε μια σειρά γεγονότων. Βασικό όργανο της Χρονολόγησης είναι το ημερολόγιο, το οποίο εμφανίζει την προσπάθεια των εξελιγμένων ανθρώπινων κοινωνιών να τιθασεύσει το «φυσικό» χρόνο. Η Περιοδολόγηση είναι η κατασκευή ιστορικών περιόδων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που σκιαγραφούν την κάθε περίοδο (π.χ. Μεσαίωνας, Αναγέννηση) κι επιτρέπουν να κατανοήσουμε μια σειρά ιστορικών γεγονότων. Τόσο η παραδοσιακή όσο και η μοντέρνα διδασκαλία της ιστορίας θεωρούν πολύ σημαντική την εξοικείωση των μαθητών με το χρόνο και την χρονολόγηση γιατί είναι ένα ουσιαστικό κομμάτι της ιστορικής εκπαίδευση (Σμυρναίος, 2008: 108-110).

2.2 ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.2.1. Η Διδακτική της Ιστορίας

Σύμφωνα με τον Κόκκινο (όπως αναφέρεται στο Σμυρναίος, 2008:63-64) η διδακτική της ιστορίας αποσκοπεί: α) στην επιστημολογική και μεθοδολογική θεμελίωση της ιστορικής γνώσης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, β) στην κριτική αναπαραγωγή της ακαδημαϊκά έγκυρης ιστορικής γνώσης μέσω του σχολικού θεσμού, γ) στη διαμόρφωση ιστορικών δεξιοτήτων, δ) στη μετάφραση της ακαδημαϊκής ιστορικής γνώσης σε συλλογικό πολιτισμικό αγαθό μέσω του ιστορικού αλφαριθμητισμού. Αντικείμενο της Διδακτικής της Ιστορίας είναι η «καλλιέργεια της ιστορίας μέσα από την εκπαίδευση» και η «πληροφόρηση των μαθητών και των ενηλίκων για την ιστορία με ποικίλους εξωσχολικούς τρόπους (μουσείο, τηλεόραση, κινηματογράφος, διαδίκτυο κ.λπ.)» (Σμυρναίος, 2008:64).

Ο κλάδος της Διδακτικής της Ιστορίας αναδύθηκε μέσα από τις εξελίξεις στον παιδαγωγικό τομέα, την εμφάνιση νέων ιστορικών αντικειμένων και ερευνητικών εργαλείων καθώς και την αλλαγή των ιστοριογράφων σε φιλοσόφους της ιστορίας. Με την ίδρυση του περιοδικού “Teaching History” προς το τέλος της δεκαετίας του ’60 άρχισαν να αλλάζουν οι αντιλήψεις για την διδασκαλία της ιστορίας. Ο ρόλος των μαθητών γίνεται πιο ενεργός. Επιδιώκεται να μην είναι παθητικοί αποδέκτες. Οι ιστορικές πηγές θεωρούνται πλέον αναγκαιότητα και αξιοποιούνται μέσα στην τάξη. Οι σύγχρονες αντιλήψεις για την ιστορική εκπαίδευση διαμορφώνονται στο πλαίσιο της κοινωνικοπολιτισμικής θεωρίας. Η ιστορική εκπαίδευση αποβλέπει στην ανάπτυξη διανοητικών ικανοτήτων. Αποσκοπεί στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, στην ικανότητα της τεκμηρίωσης των απόψεων, στην πρόβλεψη και αξιολόγηση συνεπειών. Με άλλα λόγια, ο ιστορικός γραμματισμός των μαθητών που επιδιώκεται μέσα από τη σύγχρονη διδακτική της ιστορίας έχει ως στόχο την αυτόνομη και τεκμηριωμένη ιστορική σκέψη και την προετοιμασία υπεύθυνων κι ενημερωμένων πολιτών με δημοκρατική συνείδηση και ενεργητική συμμετοχή στην κοινωνία (Σμυρναίος, 2008: 65).

2.2.2. Η έννοια του χρόνου

Ο Piaget είχε υποστηρίξει ότι το γνωστικό αντικείμενο της ιστορίας δεν είναι κατάλληλο για τους μαθητές της υποχρεωτικής εκπαίδευσης επειδή η έννοια του χρόνου στο παιδί συνδυάζεται με τις έννοιες της ταχύτητας, της κίνησης και του χώρου που δεν γίνονται κατανοητές από τα παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας. Οι ψυχολόγοι που επηρεάστηκαν από τον Piaget υποστήριξαν ότι η ιστορική κατανόηση των μαθητών εξαρτάται κυρίως από βιολογικούς και ψυχολογικούς παράγοντες και όχι από το περιβάλλον και ότι η διδασκαλία της ιστορίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν είναι αποτελεσματική (Σμυρναίος, 2008:77-78). Άλλοι ερευνητές διαφοροποιήθηκαν υποστηρίζοντας ότι οι παραπάνω έρευνες βασίζονταν σε μοντέλα ακατάλληλα για την ιστορική έρευνα γιατί δεν λάμβαναν υπόψη ότι η μάθηση πραγματοποιείται και μέσα από περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς παράγοντες και ότι το παιδί, μέσω αλληλεπιδράσεων, προσαρμόζει την σκέψη του. Επηρεασμένοι από τον Bruner, οι ερευνητές αυτοί υποστήριξαν, ότι οι μαθητές από μικρή ηλικία έχουν την ικανότητα να φθάσουν σε μια ιστορική κατανόηση αν η γνώση παρουσιαστεί με τον κατάλληλο τρόπο. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό θεωρούσαν την κατάλληλη διδακτική μέθοδο και την εξοικείωση των μαθητών όχι μόνο με το περιεχόμενο της Ιστορίας, δηλαδή τη δηλωτική γνώση, αλλά και τη διαδικαστική γνώση, δηλαδή τον τρόπο/διαδικασία της μάθησης, το πώς μαθαίνουν. Υποστηρίχτηκε λοιπόν, ότι η ιστορική κατανόηση εξαρτάται από: α) το πλούσιο σε ερεθίσματα μαθησιακό περιβάλλον, όπως για παράδειγμα χάρτες, εικόνες, β) τα κίνητρα και τις προσδοκίες των μαθητών για το μάθημα, γ) την ενεργό συμμετοχή των παιδιών και τις πρωτοβουλίες που αναπτύσσουν και δ) την σταδιακή τους εξοικείωση με τον ορθολογικό τρόπο σκέψης (Σμυρναίος, 2008:79-80).

Ο Ιταλός διδακτολόγος Mattozzi υπογράμμισε από την πλευρά του ότι η εκπαίδευση στην ιστορία και στη μελέτη της ιστορίας σημαίνει χρονική εκπαίδευση, δηλαδή την ενσυνείδητη χρήση του χρόνου από τους μαθητές. Στην έννοια του χρόνου περιλαμβάνονται πέρα από τις χρονικές κατηγορίες *παρόν*, *παρελθόν* και *μέλλον*, η διαδοχή, η συγχρονικότητα, η χρονολογία. Ο Mattozzi, αν και αναγνωρίζει ότι όταν προσεγγίζουμε το θέμα του χρόνου στην ιστορία ερχόμαστε αντιμέτωποι με δυσκολίες (επειδή δίνουμε στο χρόνο μια δική του ύπαρξη και επειδή τον περιορίζουμε στο σύστημα μέτρησής του), ωστόσο θεωρεί ότι η εκπαίδευση στο χρόνο μπορεί να αποκτηθεί με βάση την εμπειρία και την παρατήρηση. Ο Mattozzi πρότεινε ένα Αναλυτικό Πρόγραμμα μαθητείας στο χρόνο που αρχίζει με την ανάλυση του «χρόνου της καθημερινότητας», συνεχίζει στο «τοπικό παρελθόν» και ολοκληρώνεται με το «ιστοριογραφικό γεγονός».

Η αίσθηση του χρόνου για τα παιδιά φτάνει μέχρι τον κοντινό τους κύκλο, το κοντινό τους περιβάλλον. Μέσα από προσωπικά και οικογενειακά βιώματα μπορούν να συνδεθούν με το παρελθόν τους. Έτσι, τα παιδιά πριν διδαχθούν την ιστορία και τις χρονολογίες μπορούν να κατανοήσουν τον χρόνο μέσα από την εξοικειώσή τους με εκφράσεις, όπως «μια φορά και έναν καιρό». Τα παιδιά μπορούν να εξοικειωθούν με χρονικές εκφράσεις όταν οι εκπαιδευτικοί αφηγούνται ιστορίες, όχι μόνο μυθοπλασίας, αλλά και ιστορίες που αφορούν γνωστά ιστορικά πρόσωπα, μύθους, θρύλους, ιστορικά γεγονότα. Τα παιδιά ηλικίας 5-7 ετών πρέπει να μάθουν να διακρίνουν τα πραγματικά από τα πλασματικά γεγονότα. Η αναδιήγηση των ιστοριών και από τα ίδια τα παιδιά συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση του θέματος και της πλοκής της ιστορίας. Μέσα στο πλαίσιο βιοματικής αντιμετώπισης του χρόνου υπάρχουν εναλλακτικές προτάσεις προσέγγισης της χρονολόγησης. Η χρονολογική και ιστορική πορεία προς τα πίσω είναι για παράδειγμα, μία τέτοια πρόταση. Μπορεί να αρχίζει από το παρόν του κάθε παιδιού (π.χ. χτες, την περασμένη εβδομάδα), να διέρχεται το άμεσο παρελθόν του, να αναδεικνύει τα ορόσημα της ζωής του και να κάνει σύνδεση των παραπάνω με τη ζωή του και αυτή της οικογένειάς του. Μέσα από μια τέτοια προσέγγιση οι χρονικοί προσδιορισμοί βάσει γενεαλογίας, όπως «όταν ο παππούς μου ήταν μικρός», έχει περισσότερο νόημα για τα παιδιά από ό,τι οι ημερομηνίες και μπορεί να βοηθήσει την κατανόηση των χρονογραμμών, οι οποίες με τη σειρά τους συμβάλλουν στην κατανόηση του χρόνου. Με αντίστοιχο τρόπο η επαφή των παιδιών με τα αρχαιολογικά μνημεία μέσα από προγράμματα Τοπικής Ιστορίας (Μουσειακή αγωγή) βοηθάει τα παιδιά να εξοικειωθούν με την ιστορία (Σμυρναίος, 2008: 113-117).

2.2.3. Οι ιστορικές πηγές στη διδασκαλία της Ιστορίας

Με τον όρο *ιστορικές πηγές* εννοούμε το σύνολο των στοιχείων που άφησαν κάποια ιστορικά πρόσωπα με τη θέληση τους ή και χωρίς αυτή. Πρόκειται για κείμενα (π.χ. αρχεία, δημόσια έγγραφα), για αντικείμενα (π.χ. αγάλματα, νομίσματα), για προφορικές αφηγήσεις, οπτικά ή ψηφιακά-ηλεκτρονικά ντοκουμέντα. Όλα αυτά αποτελούν ίχνη, τα οποία συλλέγουν οι ιστορικοί επειδή τους χρησιμεύουν ως μαρτυρίες για να διερευνήσουν το παρελθόν. Οι ιστορικές πηγές διακρίνονται στις πρωτογενείς και τις δευτερογενείς. Πρωτογενείς ιστορικές πηγές είναι όσες έχουν γραφτεί την ίδια εποχή με τα ιστορικά γεγονότα στα οποία αναφέρονται, από άτομα που είτε συμμετείχαν σε αυτά, είτε έζησαν την ίδια περίοδο. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν οι γραπτές επιστολές, δημοσιευμένα ή όχι

έγγραφα, επιγραφές, νομίσματα, φωτογραφίες κ.λπ. Δευτερογενείς ιστορικές πηγές είναι οι ερμηνείες του παρελθόντος, οι οποίες είναι γραμμένες σε μεταγενέστερη περίοδο από αυτήν στην οποία αναφέρονται. Τέτοιες είναι τα ιστορικά συγγράμματα, τα λογοτεχνικά και εικαστικά έργα με ιστορικό περιεχόμενο. Η χρήση των πηγών στο σχολείο, σε αντίθεση με την παραδοσιακή αφήγηση, θεωρείται μια μοντέρνα μέθοδος ιστορικής διδασκαλίας που δίνει ενεργό ρόλο στους μαθητές. Η αφήγηση θεωρείται προεπιστημονική προσέγγιση που καθιστά τους μαθητές παθητικούς αποδέκτες και κατασκευάζει στερεότυπα, που με τη σειρά τους υποθάλλουν κινδύνους για το μέλλον μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Τη χρήση των πηγών στη διδασκαλία της ιστορίας υποστήριξε και το κίνημα της «Νέας Ιστορίας» που ήθελε να στρέψει το ενδιαφέρον από την εκμάθηση των ιστορικών γεγονότων στην εκμάθηση των δεξιοτήτων του ιστορικού. (Σμυρναίος, 2008:148). Τα οφέλη από τη μελέτη των πηγών, σύμφωνα πάντα με τον Σμυρναίο είναι πολλαπλά. Οι μαθητές εξοικειώνονται με έναν αυθεντικό εκπρόσωπο του παρελθόντος, με το γεγονός ότι η πηγή δεν πιστοποιεί την αλήθεια για το παρελθόν, με την ιδέα ότι οι πηγές διαβάζονται με το μάτι και της δικής μας, αλλά ταυτόχρονα και τις δικής τους εποχής και με την ιδέα ότι χρειάζεται πάντοτε το κατάλληλο ιστορικό ερώτημα για να προσεγγίσεις, να «ανακρίνεις» τις πηγές (Σμυρναίος, 2008:149).

2.2.4.Ερωτοαπαντήσεις και Διαλογική εκπαίδευση στη διδασκαλία της Ιστορίας

Ένας ακόμη τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η χρήση των ερωτήσεων και του διαλόγου. Η υποβολή ερωτήσεων θεωρείται από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εμπλέξουν τα παιδιά ενεργά στη μάθηση ώστε να αναπτύξουν κριτική και δημιουργική σκέψη. Ο Freire θεωρούσε τον παιδαγωγικό διάλογο ως μία διαδικασία που καθιστά τον διδάσκοντα και τον διδασκόμενο σε συνυπεύθυνους και διαμορφωτές μιας εξέλιξης (Φραγκούλης, χ.χ.). Οι ερωτήσεις είναι ένα ισχυρό εργαλείο των εκπαιδευτικών για τη διευκόλυνση του διαλόγου των μαθητών, είναι μέσο προώθησης της αλληλεπίδρασης του ατόμου με το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον για την ανάπτυξη και τη μάθηση. Με τον όρο αλληλεπίδραση εννοούμε την εμπλοκή σε διάλογο με ανθρώπους, ιδέες, αντικείμενα, γεγονότα, συναισθήματα και εμπειρίες (Μπιρμπίλη, 2015).

Γνωστικά αντικείμενα, όπως οι φυσικές επιστήμες, η ιστορία, η γεωγραφία διδάσκονται καλύτερα ως μία διαδικασία διερεύνησης του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος κι όχι ως περιεχόμενο που πρέπει να απομνημονεύσουν τα παιδιά. Ο

Σμυρναίος υπογραμμίζει ως απαραίτητη τη χρήση του διαλόγου και των ερωτήσεων στη διδασκαλία της ιστορίας και αναφέρει ότι ο διάλογος και η ερωτηματοθεσία προϋποθέτουν τεχνικές και στρατηγική που δεν περιορίζονται στην απλή ερωτηματοθεσία, αλλά επεκτείνονται στη χρήση κατάλληλων ερωτήσεων που αναζητούν αιτίες και κίνητρα. Οι ερωτήσεις μπορούν να διακριθούν σε ερωτήσεις που αποσπών πληροφοριακό υλικό και ερωτήσεις που εκμαιεύουν την κατανόηση και τον στοχασμό. Μια άλλη διάκριση είναι οι κλειστές και οι ανοιχτές ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου, όπως: Τι έγινε; Πότε έγινε; Πού έγινε; χρησιμοποιούνται για την ανάκληση πληροφοριών και για να ελεγχθεί π.χ. η μνήμη και η παρατηρητικότητά τους. Οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου δεν απαντιούνται με «ναι» ή «όχι», στοχεύουν στην ανάλυση, σύνθεση και αξιολόγηση των ιστορικών δεδομένων και οδηγούν στην κριτική σκέψη. Για παράδειγμα, ερωτήσεις όπως «Τι προσδοκίες είχαν οι αντίπαλοι;» ή «Ποια ήταν η σχέση ανάμεσα στα γεγονότα;» δέχονται περισσότερες από μία απαντήσεις. Ακόμη και αν οι απαντήσεις σε αυτές είναι άστοχες μπορούν να αξιοποιηθούν μαθησιακά με ένα νέο ερώτημα ή με την ανάπτυξη συζήτησης στην οποία εμπλέκουμε όλα τα παιδιά της τάξης, αποφεύγοντας να καταλήξουμε οριστικά σε μια απάντηση, καθώς εξετάζουμε πολλές πιθανότητες και δυνατότητες (Σμυρναίος, 2008: 165).

2.2.5. Ενσυναίσθηση και δραματοποίηση στη διδασκαλία της Ιστορίας

Η ενσυναίσθηση είναι μια μέθοδος που συνδυάζει την επιστήμη και την φαντασία. Είναι ένα παιχνίδι που ωθεί τα παιδιά να μιμούνται και να παίζουν διάφορους ήρωες ή να αναβιώνουν διάφορα γεγονότα της ιστορίας. Για να γίνει αυτό τα παιδιά πρέπει να φανταστούν και να μιμηθούν, καθώς και να έχουν ενσυναίσθηση τού τι κάνουν. Είναι ένα παιχνίδι ρόλων που αποτελεί μια εναλλακτική μορφή διδασκαλίας που προσπαθεί να ζωντανέψει το ενδιαφέρον των παιδιών για την ιστορία. Προσφέρει ψυχαγωγία, αλλά και ευκαιρίες για να αναδεικνύονται συγκρούσεις, να εκφράζονται σκέψεις και συναισθήματα και να αναζητείται μια κοινά αποδεκτή λύση, με δυνατότητα να καλλιεργείται ο διάλογος, η κριτική σκέψη, η διορατικότητα και η ικανότητα να σκέφτεται κάποιος με τον τρόπο που σκέφτεται ένας άλλος. Έχουν διατυπωθεί και επικριτικές απόψεις για την ενσυναίσθηση ως μέθοδο διδασκαλίας της Ιστορίας. Αν και αναγνωρίζεται η «γοητευτική» της πλευρά, έχει θεωρηθεί ξένη για το αντικείμενο της Ιστορίας ή έχει θεωρηθεί ότι είναι αφελές να παριστάνουμε ότι μπαίνουμε στη θέση π.χ. νεκρών ηρώων (Σμυρναίος, 2008:173-179).

2.2.6. Εναλλακτικοί τρόποι διδασκαλίας της Ιστορίας

Η σύγχρονη Διδακτική της Ιστορίας προσφέρει ποικίλους εναλλακτικούς τρόπους διδασκαλίας της Ιστορίας που αφορούν μεγάλη ποικιλία από πηγές, ΜΜΕ, μουσεία, πολιτιστικά προϊόντα όπως λογοτεχνία και κινηματογράφος.

Τα *ιστορικά αντικείμενα*, είτε αυθεντικά είτε αντίγραφα, ως ζωντανά ίχνη του παρελθόντος μπορούν να προσφέρουν στα παιδιά κίνητρα για περισσότερη ενασχόληση και μελέτη. Η άμεση (απτική) επαφή τους με αυτά είτε ατομικά είτε σε μικρές ομάδες, η παρατήρησή τους, η συλλογή πληροφοριών, η ενεργοποίηση της φαντασίας των παιδιών για την εποχή που φτιάχτηκαν και χρησιμοποιούνταν εμπλέκουν τα παιδιά σε διαδικασίες διερεύνησης. Οι *οπτικές μαρτυρίες*, δηλαδή εικόνες, παλιές φωτογραφίες, σκίτσα, γελοιογραφίες, κόμικς ελκύουν τα παιδιά. Η ανάγνωση των εικόνων είναι, ωστόσο, απαιτητικό μέσο διδασκαλίας και προϋποθέτει γνώσεις και δεξιότητες οπτικού γραμματισμού από τον/την εκπαιδευτικό προκειμένου να μην καταλήξει σε μια απλουστευτική ή απλώς διασκεδαστική ενασχόληση (Σμυρναίος, 2008:213-220).

Η λογοτεχνία με την μορφή του *ιστορικού μυθιστορήματος* είναι ένα μέσο ανάμεσα στην ιστορία και την μυθοπλασία που μπορεί να ενεργοποιήσει το ενδιαφέρον και τη φαντασία των μαθητών και να υποστηρίξει την διδασκαλία της Ιστορίας. Τοποθετείται στον ιστορικό χρόνο και στο χρονολογικό πλαίσιο, χρησιμοποιεί ιστορικά πρόσωπα και αναφέρεται σε ιστορικά γεγονότα της εποχής. Για παράδειγμα, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αφηγείται στα παιδιά το ιστορικό μυθιστόρημα σε συνέχειες, κάνοντας τις κατάλληλες περικοπές, και να ακολουθεί συζήτηση κάθε φορά για το περιεχόμενό του και τη συσχέτισή του με το ιστορικό μάθημα. Ο *κινηματογράφος* (ντοκιμαντέρ, animation) ως αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των παιδιών μπορεί να χρησιμοποιηθεί επιτυχώς για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Για να αποτελέσει μαθησιακή εμπειρία μια τέτοια προσέγγιση πρέπει να είναι καλά οργανωμένη, να ακολουθεί τεχνικές άντλησης πληροφοριών μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις και αξιοποίηση των δυνατοτήτων της «γλώσσας» του συγκεκριμένου μέσου από τον/την εκπαιδευτικό, να μοιραστούν φύλλα εργασίας κ.λπ. Η κινηματογραφική ταινία ως ένα διαμεσολαβημένο προϊόν, χρειάζεται κριτική αντιμετώπιση και συνδυασμό με άλλες πηγές. Επίσης, οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, το διαδίκτυο, η τεχνολογία των πολυμέσων είναι ένας προσιτός τρόπος για να βρουν οι εκπαιδευτικοί πληροφορίες, πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές (Σμυρναίος, 2008: 221-234).

Η ένταξη των μουσείων στην εκπαιδευτική διαδικασία προσφέρει ευκαιρίες στα παιδιά να αναπτύξουν το ενδιαφέρον τους για τη μάθηση και να εμπλακούν πιο ενεργά σε διαδικασίες διερεύνησης. Με την ένταξη των μουσείων στην εκπαιδευτική διαδικασία άρχισε να αλλάζει η ιδέα του μουσείου ως χώρος ενατένισης των επιτευγμάτων του ανθρώπου. Η εκπαιδευτική εμπειρία στα μουσεία είναι διαδραστική και τα μουσεία έγιναν μοναδική προσωπική εμπειρία άτυπης εκπαίδευσης με αμφίδρομη σχέση με τον επισκέπτη (Ξανθουδάκη, 2018). Η *Οικογενειακή Ιστορία* είναι ένας προσφιλής τρόπος εξοικείωσης των μαθητών με την ιστορία και τον χρόνο. Λειτουργεί σαν ένας μικρόκοσμος του ιστορικού χρόνου που βοηθάει στην προσωποποίηση της ιστορίας, τη σύνδεση του κάθε ανθρώπου με το δικό του παρελθόν και προκαλεί την ενεργό συμμετοχή στη διερεύνησή του. Η οικογενειακή ιστορία μπορεί να αξιοποιήσει εργαλεία και μεθόδους της προφορικής ιστορίας, όπως προφορικές πηγές, αναμνήσεις και μαρτυρίες ανθρώπων εν ζωή (Σμυρναίος, 2008:231). Οι *εικόνες πολιτισμού* είναι μία μέθοδος που συνιστά ο Mattozzi για το Δημοτικό σχολείο με την επιδίωξη οι μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις, έτσι ώστε να προετοιμαστούν για την διδασκαλία της Ιστορίας στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Με τον όρο *εικόνες πολιτισμού* εννοείται η περιγραφή των γνωρισμάτων, όπως τα τρόφιμα και η διατροφή, τα μέσα επικοινωνίας, ο οικιακός εξοπλισμός που χαρακτηρίζουν τη συλλογική ζωή ανθρώπινων ομάδων σε ένα περιβάλλον και σε μια οριοθετημένη περίοδο (Σμυρναίος, 2008: 234-235).

2.3 Ιστορία και αναλυτικά προγράμματα 1989, 2003, 2011 & 2014)

2.3.1. Αναλυτικό Πρόγραμμα 1989

Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου του 1989 οι αναφορές στην ιστορία και τους τρόπους προσέγγισής της είναι περιορισμένες, ενώ αντίθετα υπάρχουν έντονες αναφορές στη θρησκευτική ζωή των νηπίων, ειδικά στον κοινωνικοσυναισθηματικό τομέα. Οι αναφορές περιορίζονται στις εθνικές γιορτές και στον τρόπο εορτασμού τους. Ως ενδεικτικό παράδειγμα αναφέρεται ο εορτασμός της 25^{ης} Μαρτίου. Ως ενδεδειγμένη εκπαιδευτική πρακτική προτείνονται οι διηγήσεις από την ελληνική ιστορία και η παράδοση. Η ελληνική ιστορία ταυτίζεται με αφηγήσεις που σχετίζονται με εθνικές γιορτές, ενώ δεν υπάρχει κάποια πιο συγκεκριμένη μεθοδολογική αναφορά για τον τρόπο διδασκαλίας αυτών των θεμάτων (Φαρδή, 2013:104).

2.3.2. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων και Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) 2003

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων και Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) για το νηπιαγωγείο (2003) προώθησε σημαντικές αλλαγές στο χαρακτήρα της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης, η οποία υιοθέτησε την αρχή της διαθεματικότητας. Η εκπαίδευση γίνεται πιο παιδοκεντρική, προτείνονται μέθοδοι διδασκαλίας όπως η μέθοδος project και οι διερευνήσεις, η βιοματική και συνεργατική μάθηση, το παιχνίδι και η ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία (Γκλιάου, χ.χ.). Οι εκπαιδευτικές εφαρμογές και οι θεματικές προσεγγίσεις αναφορικά με την Ιστορία συμπεριλαμβάνονται στο ευρύτερο πεδίο της μελέτης περιβάλλοντος στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης. Σε ό,τι αφορά την Ιστορία εντοπίζονται αναφορές σε αξιοποίηση των βιωμάτων των παιδιών και στην ανάγκη ανάπτυξης δραστηριοτήτων σχετικά με την προσωπική και οικογενειακή τους ιστορία, για την ιστορία του σχολείου ή της τοπικής κοινότητας, και τα έθιμα και άλλα πολιτισμικά στοιχεία (λαογραφία, πολιτισμός). Στο ΔΕΠΠΣ τονίζεται ότι τα παιδιά έχουν την ικανότητα «να αναπτύσσουν ενδιαφέρον για τα ιστορικά γεγονότα, τα προβλήματα και τα διλήμματα των ανθρώπων διαφορετικών εποχών» (ΔΕΠΠΣ, 2003:102-103). Η θεμελιώδης έννοια του χρόνου (διάσταση-χρόνος) με διδακτικό στόχο τη διάκριση ανάμεσα στο παρόν, παρελθόν, μέλλον και τη χρονική ακολουθία γεγονότων. Όπως επισημαίνεται η έννοια του χρόνου προσεγγίζεται μέσα από τις φυσικές του ιδιότητες ή τις χρονικές γλωσσικές εκφράσεις. Δεν

γίνεται κάποια αναφορά στον ιστορικό χρόνο, ούτε υπογραμμίζεται η ανάγκη για διαχωρισμό ανάμεσα στον ιστορικό και τον λογοτεχνικό χρόνο, παρόλο που και οι δύο μπορούν να προσεγγιστούν στην προσχολική εκπαίδευση, με αποτέλεσμα να μην γίνεται αναφορά στη διάκριση των θρύλων και μύθων από τα πραγματικά γεγονότα (Φαρδή, 2013: 106).

Στο ΔΕΠΠΣ τονίζεται και η σημασία αναγνώρισης και σχολιασμού του ιστορικού υλικού από τα παιδιά, όπως φωτογραφίες, πίνακες ζωγραφικής. Ενώ στη διδακτική της Ιστορίας ο όρος «ιστορικό υλικό» παραπέμπει, κυρίως, σε πηγές κατασκευασμένες για διδακτική χρήση, όπως οι χάρτες, ιστοριογραμμές, στο ΔΕΠΠΣ ο όρος αυτός υπάρχει με μία ευρύτερη και γενική έννοια με αποτέλεσμα να μην αναφέρονται πηγές, όπως οπτικοακουστικά και ηλεκτρονικά ντοκουμέντα (π.χ. κινηματογράφος, ντοκιμαντέρ, πολυμέσα). Επιπλέον, ενώ η αξιοποίηση των ΤΠΕ μπορεί να διευκολύνει την προσέγγιση της διδασκαλίας της ιστορίας στην προσχολική εκπαίδευση, στο ΔΕΠΠΣ δεν τονίζεται ιδιαίτερα. Παρά τα σημαντικά βήματα που έγιναν με το ΔΕΠΠΣ, παρατηρούνται δηλαδή ελλείψεις ή και ασάφειες σχετικά με τη διδακτική μεθοδολογία της Ιστορίας. Στον Οδηγό Νηπιαγωγού που κυκλοφόρησε συνοδευτικά δεν εντοπίστηκε επίσης καμία αναφορά σε δραστηριότητες σχετικές με την ιστορία (Φαρδή, 2013:106-107)

2.3.3. Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2011)

Το Πρόγραμμα Σπουδών για το νηπιαγωγείο (2011) όπως και το ΔΕΠΠΣ, προάγει την εννοιοκεντρική και διαθεματική προσέγγιση της γνώσης. Και τα δύο Προγράμματα κινούνται γύρω από έναν κοινό άξονα που διαμορφώνουν η βιωματική μάθηση και η οργάνωση μαθησιακών εμπειριών που έχουν νόημα για τα παιδιά, η εικόνα των ικανών παιδιών που συνεργάζονται και συμμετέχουν, η προαγωγή του ελεύθερου και δομημένου παιχνίδι. Το ΠΣ του 2011 εισάγει και νέα στοιχεία, όπως τον κοινωνικό χαρακτήρα της γνώσης, τις πολιτισμικές εμπειρίες που φέρνουν τα συγκεκριμένα παιδιά της τάξης και οι οικογένειες, η υιοθέτηση των αρχών της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, το θεματικό πεδίο της προσωπικής και κοινωνικής ανάπτυξης, η παιδαγωγική του διαλόγου ως στρατηγική διδασκαλίας και η συνοικοδόμηση της γνώσης (Μπιρμπίλη, 2011).

Αναφορικά με το γνωστικό αντικείμενο της Ιστορίας, δεν γίνεται κάποια ευδιάκριτη αναφορά που να αναδεικνύει ειδικά ζητήματα διδακτικής της μεθοδολογίας. Μπορούμε να πούμε ότι σε ένα μικρό βαθμό κι έμμεσα περιεχόμενο (το τι;) και διαδικαστική γνώση (το

πώς;) που αντλούν και από την Ιστορία διαπερνούν διάφορες θεματικές περιοχές, όπως η Γλώσσα, η Προσωπική και Κοινωνική ανάπτυξη, η Μουσική, η Τέχνη. Στα καλλιτεχνικά αντικείμενα ειδικά εντοπίζουμε αναφορές που αντλούν από την Τοπική Ιστορία, την Παράδοση, τον Πολιτισμό. Για παράδειγμα, προτείνεται ως επιδιωκόμενος στόχος η προσέγγιση της μουσικής παράδοσης της περιοχής και της πατρίδας των παιδιών (ΠΣ, 2011: 278), η συλλογή μουσικών και τραγουδιών από τις χώρες τους ή τους τόπους καταγωγής τους (ΠΣ, 2011: 294), η συλλογή υλικού σχετικού με την παράδοση, όπως παραδοσιακές φορεσιές, σκεύη, αντικείμενα (ΠΣ, 2011: 290). Στη Γλώσσα αναφέρεται ότι τα παιδιά οφείλουν να προσεγγίζουν τη θεματική «ο άνθρωπος και η ταυτότητά του» αντλώντας μέσα από το οικογενειακό και ευρύτερο περιβάλλον (ΠΣ, 2011: 208), να εξοικειώνονται με αφηγήσεις φανταστικών ή πραγματικών ιστοριών (ΠΣ, 2011: 217), με την περιγραφή προσώπου ή γεγονότος (ΠΣ, 2011: 219). Έπρεπε να περιμένουμε την αναθεώρηση του ΠΣ το 2014 για να συμπεριληφθούν με διακριτό τρόπο αναφορές που αντλούν από τη Σύγχρονη Διδακτική της Ιστορίας.

2.3.4. Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2014)

Στο αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σπουδών (2014) περιλαμβάνει την ενότητα «Ιστορία-Πολιτισμός» στη μαθησιακή περιοχή με γενικό τίτλο «Κοινωνικές Επιστήμες» που προστέθηκε (ΠΣΝ, 2014: 263-278). Εκεί προσδιορίζεται ότι το περιεχόμενο και οι στόχοι της συγκεκριμένης μαθησιακής περιοχής είναι η κατάκτηση γνώσεων, η καλλιέργεια ικανοτήτων, αξιών, στάσεων ώστε τα παιδιά να γίνουν τόσο σε τοπικό και εθνικό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες (ΠΣΝ, 2014: 262). Αναγνωρίζει ότι τα παιδιά προέρχονται από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, τα θεωρεί ως «πολίτες του κόσμου από τη στιγμή που γεννιούνται» και υπογραμμίζει την αναγκαιότητα να δίνεται έμφαση στις προσωπικές εμπειρίες κάθε παιδιού και στο δικαίωμα του καθενός στη διαφορετική θεώρηση του κόσμου (ΠΣΝ, 2014: 264).

Στην ενότητα αυτή εντοπίζονται σαφείς αναφορές στο περιεχόμενο της ιστορικής γνώσης (δηλωτική γνώση) και στην προτεινόμενη διαδικασία (διαδικαστική γνώση). Πιο συγκεκριμένα, ως περιεχόμενο της ιστορίας ορίζεται η χρονολόγηση, η ιστορική ερμηνεία και έρευνα, η ιστορική γνώση και κατανόηση, ο πολιτισμός, δηλαδή τα τοπικά ήθη, έθιμα, παραδόσεις και οι συνήθειες, παραδόσεις οικογενειών. Προτείνονται στρατηγικές διδασκαλίας, όπως μελέτη οπτικού υλικού και αντικειμένων, παιχνίδια ρόλων,

κουκλοθέατρο, δραματοποίηση, εκπαιδευτικές επισκέψεις εκτός νηπιαγωγείου και επισκέψεις ατόμων ή φορέων στην τάξη, αφηγήσεις. Παρατηρούμε δηλαδή σαφή αναφορά μεθόδων από τη Σύγχρονη Διδακτική της Ιστορίας που αντλεί από το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο (βλ. σελ. 15).

Η προσπάθεια χρονολόγησης προτείνεται μέσα από την καθημερινότητα των παιδιών στην τάξη και στην οικογένειά τους (π.χ. προγραμματισμένες δράσεις στο ημερολόγιο τάξης, μελέτη του portfolio τους για μια οικοδόμηση αρχικής αίσθησης χρονολόγησης, εξέλιξης π.χ. πώς ζωγράφιζα πριν, πώς τώρα), μέσα από αφηγήσεις ιστοριών που περιγράφουν τη ζωή ανθρώπων στα «παλιά χρόνια», μέσα από την προσωπική αφήγηση σχετικά με ορόσημα της ζωής τους (π.χ. προσωπική ιστορία: γέννηση, ονοματοδοσία, πρώτα βήματα), μέσα από την τοποθέτηση φωτογραφιών, εικόνων στη σωστή σειρά διαδικασιών ή κατασκευών καθώς και μέσα από τη χρήση οικείων γι' αυτά χρονικών εκφράσεων.

Για την ιστορική ερμηνεία και έρευνα προκρίνεται η άντληση πληροφοριών για το παρελθόν μέσα από πολλούς τρόπους και πληθώρα μέσων. Προτείνεται αξιοποίηση πηγών (π.χ. γραμματόσημα, φωτογραφίες, αντικείμενα, αφίσες, έργα τέχνης) και εναλλακτικών τρόπων προσέγγισης της ιστορίας, όπως μέσα από επισκέψεις σε μουσεία ή ιστορικές γειτονιές/κτήρια, συλλογή και μελέτη τεκμηρίων, παιχνίδια, ψηφιακά μέσα, προφορική ιστορία, μουσική, λογοτεχνία, εικόνες πολιτισμού (π.χ. πώς μπορούμε να μάθουμε για τα ρούχα που φορούσαν παλιά;). Προτείνεται επίσης και η διατύπωση και απάντηση ερωτημάτων σχετικά με το άμεσο παρελθόν.

Για την ιστορική γνώση και κατανόηση προτείνεται η σύγκριση του παρόντος με το παρελθόν και η αναζήτηση πιθανών αιτιών των αλλαγών που εντοπίζονται (π.χ. τεχνολογία). Δηλαδή, τα παιδιά να μπορούν να αναγνωρίζουν ότι οι άνθρωποι και ειδικότερα τα παιδιά ζούσαν διαφορετικά και έκαναν διαφορετικά πράγματα στο παρελθόν. Για παράδειγμα, να διερευνούν αλλαγές στις συνήθειες της καθημερινής ζωής από τα παλιά χρόνια μέχρι σήμερα και να αναρωτιούνται για τα αίτια (π.χ. πώς πλένανε ρούχα παλιά και πώς τα πλένουν τώρα κ.λπ.). Επίσης, τα παιδιά να μπορούν να κατανοήσουν ότι κάποια πράγματα ή καταστάσεις αλλάζουν με το πέρασμα του χρόνου ενώ άλλα παραμένουν ίδια. Για παράδειγμα, να συζητάνε για γεγονότα της ζωής τους που έφεραν σημαντικές αλλαγές (π.χ. ένα αδελφάκι, μια μετακόμιση, ένα ζωάκι στο σπίτι) και να περιγράφουν τα βιώματα και τα συναισθήματά τους πριν και μετά. Δίνεται σημασία στην ερωτηματοθεσία, στη διερεύνηση της σχέσης αιτίας-αποτελέσματος, στη μελέτη αντικειμένων, στην αξιοποίηση μουσειοσκευών, στην

εμπλοκή των μαρτυριών της οικογένειας. Για την ιστορική γνώση και κατανόηση προτείνεται, επίσης, η αναφορά σε σημαντικούς ανθρώπους (άντρες και γυναίκες) και γεγονότα από το παρελθόν που τιμούμε όπως για παράδειγμα σε εθνικές και τοπικές ιστορικές γιορτές. Προτείνεται να έρχονται τα παιδιά σε επαφή με διάφορες πηγές και ακούνε ιστορίες κατάλληλες για την ηλικία τους για ανθρώπους και γεγονότα, να αναγνωρίζουν τα εθνικά σύμβολα της χώρας (π.χ. σημαία, εθνικός ύμνος) να αναζητούν πληροφορίες για τους συμβολισμούς τους (π.χ. χρώμα, σταυρός) και να εντοπίζουν και να αναφέρουν εμπειρίες τους από την παρουσία της σημαίας στην καθημερινή ζωή (π.χ. σε κτίρια, αθλητικές διοργανώσεις, τηλεόραση). Η σημαία εξετάζεται ως μία συμβολική νοηματοδότηση και προσεγγίζονται διάφορα παραδείγματα από σημαίες άλλων χωρών, φορέων, οργανισμών. Επίσης, δίνεται έμφαση στην προσέγγιση και κατανόηση εννοιών, όπως ελευθερία, δημοκρατία και συσχέτιση των ιστορικών γεγονότων με το σήμερα (γιατί διατηρούμε στη μνήμη μας σήμερα; Πώς θα ήταν σήμερα η ζωή μας ένα δεν είχαν συμβεί).

Η επιμέρους ενότητα Πολιτισμός πέρα από την ανάδειξη των παραδόσεων, εθίμων ενός τόπου, στα οποία γινόταν αναφορά και σε προηγούμενα ΑΠ περιλαμβάνει και μια πλουραλιστική οπτική. Διευρύνει το ενδιαφέρον για τα ήθη κι έθιμα, τις συνήθειες και τις παραδόσεις όχι μόνον του τόπου μας, του τόπου ή της χώρας δηλαδή του σχολείου, αλλά και του τόπου και της χώρας προέλευσης των μαθητών που φοιτούν στη συγκεκριμένη τάξη και των οικογενειών τους, Παρατηρούμε δηλαδή μία αναγνώριση της πολυφωνίας που υπάρχει σε μία σχολική τάξη και της πολυπολιτισμικής της διάστασης με σεβασμό στη διαφορετικότητα, επιλογή που δείχνει να λαμβάνεται υπόψη το πλαίσιο της συγκεκριμένης τάξης παιδιών.

Κεφάλαιο 3ο :Ερευνητική προσέγγιση

3.1 Ερευνητική διαδικασία

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζουμε τη διαδικασία που ακολουθήσαμε για να εκπονήσουμε την έρευνά μας. Θα αναφερθούμε στη μεθοδολογία που εφαρμόσαμε για συλλέξουμε τα δεδομένα προκειμένου να ανιχνεύσουμε και να καταγράψουμε τις αντιλήψεις των νηπιαγωγών για το θέμα που αφορούσε την πτυχιακή μου εργασία, δηλαδή: *Ίστορία, εθνικές επέτειοι και εορτασμοί στην προσχολική εκπαίδευση- εκπαιδευτικές πρακτικές και προτάσεις*. Η έρευνά μας στο σύνολό της διήρκησε 10 μήνες, από τον Ιούλιο που ξεκινήσαμε τη βιβλιογραφική επισκόπηση, ως τον Μάιο που τελειώσαμε την ανάλυση των δεδομένων και την διατύπωση των συμπερασμάτων.

3.1.1 Δείγμα έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από τριάντα (30) νηπιαγωγούς που υπηρετούν σε δεκατέσσερα (14) νηπιαγωγεία του νομού Φλώρινας. Από τις τριάντα νηπιαγωγούς του δείγματος οι δεκαεπτά υπηρετούν σε νηπιαγωγεία της πόλης και οι υπόλοιπες δεκατρείς σε νηπιαγωγεία της περιφέρειας του νομού. Οι νηπιαγωγοί είναι όλες γυναίκες από 35 έως 55 χρονών. Κατά την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δεν τους ζητήσαμε να μας δώσουν κάποια πληροφορία, όπως για παράδειγμα τα χρόνια προϋπηρεσίας τους, το Ίδρυμα κατάρτισής τους ή αν έχουν περαιτέρω επιμόρφωση ή τίτλους σπουδών. Επιλέξαμε το δείγμα μας με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που θέσαμε. Κριτήριο για τον καθορισμό του πληθυσμού της έρευνας ήταν η ιδιότητα των συμμετεχόντων. Από τη στιγμή δηλαδή, που η έρευνά μας αφορά στην Προσχολική Εκπαίδευση, τις απόψεις και τις πρακτικές των νηπιαγωγών, επιλέξαμε νηπιαγωγούς που εργάζονταν σε νηπιαγωγεία. Η δειγματοληψία ήταν σκόπιμη δηλαδή, αφού οι ερευνητικοί μας στόχοι διαμόρφωσαν το δείγμα μας (Bryman, 2017: 463). Η επιλογή του τύπου καθορίστηκε από τον τόπο διαμονής και τόπο σπουδών μου. Το δείγμα της έρευνας είναι σχετικά ομοιογενές και κινείται σε αποδεκτά επίπεδα στο πλαίσιο ποιοτικών ερευνών. Παρόλα αυτά έχει περιορισμούς και δεν μας επιτρέπει να κάνουμε γενικεύσεις σε μεγαλύτερο πληθυσμό των εκπαιδευτικών. Είναι όμως ενδεικτικό για να θεωρηθεί ως μία μελέτη περίπτωσης.

3.1.2 Σκοπός έρευνας

Σκοπός της έρευνας που εκπονήσαμε είναι να ανιχνεύσουμε τις αντιλήψεις των νηπιαγωγών σχετικά με τον εορτασμό των εθνικών επετείων/ιστορικών γεγονότων. Πιο συγκεκριμένα, μας ενδιέφερε να μελετήσουμε αν οι νηπιαγωγοί θεωρούν ότι πρέπει ή όχι να προσεγγίζονται τα ιστορικά γεγονότα και ο εορτασμός των εθνικών επετείων στο πλαίσιο της Προσχολικής Εκπαίδευσης, καθώς και να αναδείξουμε πώς τεκμηριώνουν την άποψή τους αυτή. Σκοπός της έρευνας ήταν επίσης, να καταγράψουμε τον τρόπο με τον οποίο υλοποιούνται οι σχετικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις και εορτασμοί.

3.1.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Με την διεξαγωγή της έρευνάς μας, προσπαθήσαμε να απαντήσουμε στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

ΕΕ.1 Ποιες είναι οι απόψεις των νηπιαγωγών για τον εορτασμό των ιστορικών γεγονότων και των εθνικών επετείων στην προσχολική εκπαίδευση;

ΕΕ.2 Με ποιες εκπαιδευτικές πρακτικές και ενέργειες προσεγγίζουν τον εορτασμό των ιστορικών γεγονότων και εθνικών επετείων στο νηπιαγωγείο;

3.1.4 Μέθοδοι και εργαλεία έρευνας:

Η έρευνα που πραγματοποιήσαμε είναι ποιοτική. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήσαμε ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο θεωρείται ένα μεθοδολογικό εργαλείο και χρησιμοποιείται για να συλλέξουμε, να καταγράψουμε και να μελετήσουμε πληροφορίες πάνω στο θέμα που ερευνούμε. Όπως διαβάζουμε στο βιβλίο *Εκπαιδευτική Έρευνα, Ποσοτικές και Ποιοτικές Μέθοδοι - Εφαρμογές*, «το ερωτηματολόγιο είναι μια γραπτή συλλογή ερωτήσεων αυτοαναφοράς που δίνονται προς απάντηση σε μια επιλεγμένη ομάδα συμμετεχόντων στην έρευνα» (Mills, Gay & Airasian, 2017: 411-412). Υπάρχουν τρία είδη ερωτηματολογίων. Τα ερωτηματολόγια α) ανοιχτού τύπου, β) κλειστού τύπου και γ) μεικτού τύπου. Στο ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου ο ερευνητής μπορεί να συλλέξει περισσότερα δεδομένα για την έρευνά του, καθώς και επιπλέον πληροφορίες επειδή ο ερευνητής επιτρέπει στον ερωτώμενο να απαντήσει στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, με τέτοιο τρόπο που μπορεί να εκφράζει την άποψή του. Αντίθετα, στα ερωτηματολόγια

κλειστού τύπου ο συμμετέχων δεν μπορεί να προσθέσει τίποτα παραπάνω παρά μόνο να απαντήσει στις ερωτήσεις που υπάρχουν. Στο ερωτηματολόγιο μεικτού τύπου υπάρχει συνδυασμός ανοιχτών και κλειστών ερωτήσεων και δίνεται η δυνατότητα στον ερωτώμενο να τεκμηριώσει τις απόψεις του μέσα από τις απαντήσεις του στα ανοιχτά ερωτήματα. Τα ερωτηματολόγια επιτρέπουν στον ερευνητή να συλλέξει σχετικά σε σύντομο χρονικό διάστημα έναν μεγάλο αριθμό δεδομένων. Επίσης, πρέπει να είναι σχεδιασμένα με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να μην κουράζουν και να μην χρειάζεται ο συμμετέχων να αφιερώσει πολύ ώρα για τη συμπλήρωσή του. Οι ερωτήσεις πρέπει να είναι σχεδιασμένες με τέτοιον τρόπο, έτσι ώστε να είναι εύκολα κατανοητές προκειμένου ο συμμετέχων να κατανοήσει γρήγορα τι πρέπει να απαντήσει, καθώς και τότε πρέπει να δώσει την δική του άποψη. Η δυνατότητα προς τον συμμετέχοντα να προσθέσει τη δική του άποψη ή ακόμα καλύτερα να προτείνει και ο ίδιος κάποιες πληροφορίες πολλές φορές μπορεί να αποφανθεί ωφέλιμη στον ερευνητή γιατί με αυτόν τον τρόπο μπορεί να συλλέξει και άλλες πληροφορίες που θα του φανούν χρήσιμες στην έρευνά του (Mills, Gay & Airasian, 2017).

Στην έρευνα που εκπονήσαμε χρησιμοποιήσαμε ερωτηματολόγιο μεικτού τύπου, το οποίο περιλάμβανε κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από δυο σελίδες. Στην αρχή της πρώτης σελίδας υπήρχε μια επεξηγηματική παράγραφος στην οποία αναγραφόταν το θέμα της πτυχιακής εργασίας και οι επόπτριες καθηγήτριες. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε συνολικά έξι ερωτήσεις και δύο (02) από αυτές είχαν υποερωτήματα. Στο ερωτηματολόγιο υπήρχαν τρεις ερωτήσεις κλειστού τύπου. Η μια από αυτές μπορούσε να απαντηθεί με ΝΑΙ ή ΟΧΙ. Στις άλλες δυο, δίνονταν η δυνατότητα στους ερωτώμενους να επιλέξουν ανάμεσα σε προτεινόμενες απαντήσεις. Οι υπόλοιπες τρεις ερωτήσεις ήταν ανοιχτού τύπου με συμπληρωματικά υποερωτήματα που ζητούσαν από τους ερωτώμενους να αιτιολογήσουν σύντομα την απάντησή τους ή να περιγράψουν σύντομα κάτι το οποίο τους ζητούνταν. Πέντε ήταν οι ερωτήσεις που καλούνταν να τις απαντήσουν περιφραστικά χωρίς κάποιο περιορισμό στις επιλογές ή στον αριθμό των λέξεων. Στις τρεις από τις έξι ερωτήσεις ζητούσαμε από τις ερωτηθείσες νηπιαγωγούς να προσθέσουν οι ίδιες την γνώμη ή την ιδέα τους, καθώς και να συμπληρώσουν κάτι που πιθανώς δεν είχε συμπεριληφθεί από εμάς στο ερωτηματολόγιο. Στο παράρτημα παραθέτουμε το ερωτηματολόγιο με όλες τις ερωτήσεις. Τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνάς μας προσπαθήσαμε να τα απαντήσουμε μέσα από τις παρακάτω ομάδες ερωτήσεων:

Πίνακας 1: Ερευνητικά ερωτήματα

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
ΕΕ 1	Οι εθνικές επέτειοι (ΕΕ) και τα ιστορικά γεγονότα (ΙΓ) γιορτάζονται στο νηπιαγωγείο σας;
	Θεωρείτε ότι χρειάζεται να γιορτάζονται ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο;
	Θεωρείτε ότι η ηλικία των παιδιών προσχολικής ηλικίας ενδείκνυται ή αποτελεί εμπόδιο για την προσέγγιση ΕΕ/ΙΓ;
	Θεωρείτε ότι ο εορτασμός ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο κινητοποιεί το ενδιαφέρον και την συμμετοχή των παιδιών;
ΕΕ 2	Πώς διοργανώνετε στο νηπιαγωγείο σας τις γιορτές με αφορμή ΕΕ/ΙΓ; Με ποιον τρόπο;
	Ποιος αποφασίζει για την επιλογή του υλικού και του τρόπου;
	Ποιο από τα παρακάτω εποπτικά υλικά χρησιμοποιείτε στις διαθεματικές προσεγγίσεις που σχεδιάζετε με θέμα ΕΕ/ΙΓ;
	Πόσες ημέρες διαρκούν οι διαθεματικές προσεγγίσεις που σχεδιάζετε με θέμα ΕΕ/ΙΓ;
	Έχετε να προτείνετε κάποιον άλλο τρόπο προσέγγισης ΕΕ/ΙΓ; Αν, ναι, ποιον;

Η ανάλυση των δεδομένων που συλλέξαμε έγινε με βάση την Εμπειρικά Θεμελιωμένη Θεωρία (ΕΘΘ) (Bryman, 2017) η οποία αποτελεί μία μέθοδο συλλογής, κωδικοποίησης, ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων για τη διαμόρφωση θεωριών. Σύμφωνα με τον Bryman η θεωρία αυτή είχε δύο εμπνευστές, τους Glasser και Strauss. Αυτή του Strauss είναι η πιο δημοφιλής. Σύμφωνα με τον Bryman, κάποιοι συγγραφείς δηλώνουν την άποψη ότι η ΕΘΘ δεν υλοποιείται πιστά στην πράξη και με τον όρο αυτό οι αναλυτές δηλώνουν ότι έχουν βασιστεί για τη θεωρία που διατυπώνουν στα δεδομένα, δηλαδή ότι έχουν ακολουθήσει μία μέθοδο που αντιστοιχεί σε μια επαγωγική προσέγγιση.

Βασικά εργαλεία της εμπειρικά θεμελιωμένης θεωρίας είναι:

- Η θεωρητική δειγματοληψία, η οποία είναι μία μορφή σκόπιμης δειγματοληψίας που διαφοροποιείται όμως από αυτήν επειδή χρησιμοποιείται ως «βάση για τη

διαμόρφωση θεωριών και την επεξεργασία θεωρητικών κατηγοριών» (Bryman, 2017:466).

- Η κωδικοποίηση, δηλαδή η «κατάτμηση των δεδομένων σε συστατικά στοιχεία, στα οποία δίνονται συγκεκριμένα ονόματα» (Bryman, 2017:620). Κατά τη διάρκεια της κωδικοποίησης κάνουμε επισκόπηση των δεδομένων μας, αποδίδουμε έννοιες στα στοιχεία των δεδομένων που έχουν σημασία για ό,τι ερευνούμε και με βάση τις έννοιες οργανώνουμε τα δεδομένα μας σε κατηγορίες. Πρόκειται για μία διαδικασία όπου προβαίνουμε σε διαρκή σύγκριση των δεδομένων μεταξύ τους, ώστε να δούμε σε ποιες έννοιες ταιριάζουν περισσότερο. Έχουμε τρεις τύπους κωδικοποίησης:
 - α) ανοιχτή κωδικοποίηση - εξέταση, σύγκριση, απόδοση εννοιών, κατηγοριοποίηση,
 - β) αξονική κωδικοποίηση - αναζήτηση σχέσεων μεταξύ των κατηγοριών και τελική διαμόρφωσή τους,
 - γ) επιλεκτική κωδικοποίηση - επιλογή της βασικής κατηγορίας και ανάδειξη του σεναρίου που αποτιμά το ερευνώμενο φαινόμενο (Bryman, 2017:622).
- Ο θεωρητικός κορεσμός, το στάδιο κατά το οποίο η ανάλυση των δεδομένων, η αναζήτηση εννοιών και η κατηγοριοποίηση έχει εξαντληθεί.
- Η διαρκής σύγκριση. Πρόκειται για ένα σημαντικό στάδιο, κατά το οποίο συγκρίνουμε τα δεδομένα που κωδικοποιούνται σε μια συγκεκριμένη κατηγορία, βλέπουμε σχέσεις, διασυνδέσεις, αντιθέσεις μεταξύ των κατηγοριών, ώστε να αρχίσει να διαμορφώνεται το θεωρητικό σενάριο.

Για την έρευνά μου αφού σχεδίασα το ερωτηματολόγιο μεικτού τύπου (βλ. Παράρτημα), το μοίρασα στα σχολεία για να συλλέξω τα δεδομένα μου. Η διαδικασία της συλλογής των δεδομένων διήρκησε τουλάχιστον έναν μήνα. Ήταν μία σχετικά χρονοβόρα και επίπονη διαδικασία και χρειάστηκε συστηματική προσπάθεια για να μπορέσω να συλλέξω τον αριθμό των ερωτηματολογίων που χρειαζόμουν. Έπειτα έκανα την μεταγραφή των δεδομένων από τα ερωτηματολόγια σε αρχείο “Excel”. Αρχικά έκανα ανοιχτή κωδικοποίηση, αναζητώντας τις έννοιες προκειμένου να κωδικοποιήσω το περιεχόμενο των απαντήσεων σε κάθε ερώτηση ώστε στη συνέχεια να προβώ στην κατηγοριοποίησή τους. Μετά από την κατηγοριοποίηση των δεδομένων μου και μέσω της διαρκούς σύγκρισης δεικτών και εννοιών δημιούργησα τις κατηγορίες και έκανα την αντιστοιχία μεταξύ των δεικτών και των εννοιών. Έτσι οδηγήθηκα στον κορεσμό των κατηγοριών κατά την διαδικασία της κωδικοποίησης. Στην συνέχεια έκανα αξονική κωδικοποίηση. Διερεύνησα

τις σχέσεις μεταξύ των κατηγοριών, με τέτοιον τρόπο ώστε να προκύψουν υποθέσεις για την μεταξύ τους σύνδεση και να απλοποιηθούν οι κατηγορίες. Αναζήτησα δηλαδή σχέσεις μεταξύ των κατηγοριών και οριστικοποίησα τις κατηγορίες που προέκυψαν. Μετά την κωδικοποίηση και την κατηγοριοποίηση των δεδομένων κατέληξα μέσω της επιλεκτικής κωδικοποίησης στις βασικές κατηγορίες που παρουσιάζουμε στο κεφάλαιο με τα αποτελέσματα της έρευνας. Παρακάτω παρατίθεται πίνακας με ενδεικτικά παραδείγματα της κωδικοποίησης:

Πίνακας 2: Κωδικοποίηση δεδομένων

	Απάντηση	Ανοικτή κωδικοποίηση	Αξονική κωδικοποίηση
2 ^η ερώτηση	Και βέβαια πρέπει να γιορτάζονται γιατί τα νήπια θα είναι οι αυριανοί πολίτες της πατρίδας μας και θα πρέπει να γνωρίζουν την ιστορία της. (N 18)	Πρέπει να γνωρίζουν την ιστορία της πατρίδας τους	ΝΑΙ απόκτηση γνώσης (Ιστορία πατρίδας)
	Ναι, γιατί καλά είναι να γνωρίζουν την ιστορία του τόπου τους. Επίσης στην επέτειο των ιστορικών γεγονότων συνήθως γίνονται εορταστικές εκδηλώσεις στην πόλη. (Είναι αργία γι' αυτό πρέπει να γνωρίζουν γιατί συμβαίνει αυτό). (N 19)	Μαθαίνουν την ιστορία του τόπου τους & γιατί έχουμε αργία, πώς γιορτάζουμε	ΝΑΙ απόκτηση γνώσης (ιστορία τόπου & πολιτισμικές αναφορές)
3 ^η ερώτηση	Η προσχολική ηλικία ενδείκνυται για ιστορικά θέματα όταν ο εκπαιδευτικός φροντίζει να οργανώνει τις δραστηριότητες, σύμφωνα με το επίπεδο και τα ενδιαφέροντα των παιδιών του, και όταν προσαρμόζει ανάλογα το λεξιλόγιο και το περιεχόμενο της ομιλίας του. (N 7)	ΑΝ ο νηπ/γός οργανώνει δράσεις με προσαρμογή λεξιλογίου & περιεχόμενου ομιλίας στο επίπεδο & ενδιαφέροντα παιδιών	ΕΝΔΕΙΚΝΥΤΑΙ Υπό προϋποθέσεις (προσαρμογή σε παιδιά)
	Συνήθως δίνονται ποιήματα σε μορφή σκετς και ένα ή δυο τραγούδια. Συνήθως το	Επιλέγει η νηπιαγωγός, δίνει ποιήματα για σκετς & τραγούδια	ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΡΟΛΟΣ ΣΕ ΝΗΠ/ΓΟ

4 ^η ερώτηση	αποφασίζει η νηπιαγωγός. (N 19)		Παραδοσιακός τρόπος προσέγγισης
	Δείχνουμε εικόνες, αφήνουμε τα παιδιά να περιγράψουν. Διαβάζουμε παραμύθια, τα δραματοποιούμε. Απαγγέλλουμε ποιήματα την ημέρα της γιορτής. Η επιλογή γίνεται από την νηπιαγωγό. (N 27)	Επιλέγει η νηπιαγωγός Επίδειξη εικόνων, αφήγηση, δραματοποίηση, ποιήματα την ημέρα της γιορτής	ΝΗΠ/ΓΟΣ Παραδοσιακός τρόπος προσέγγισης

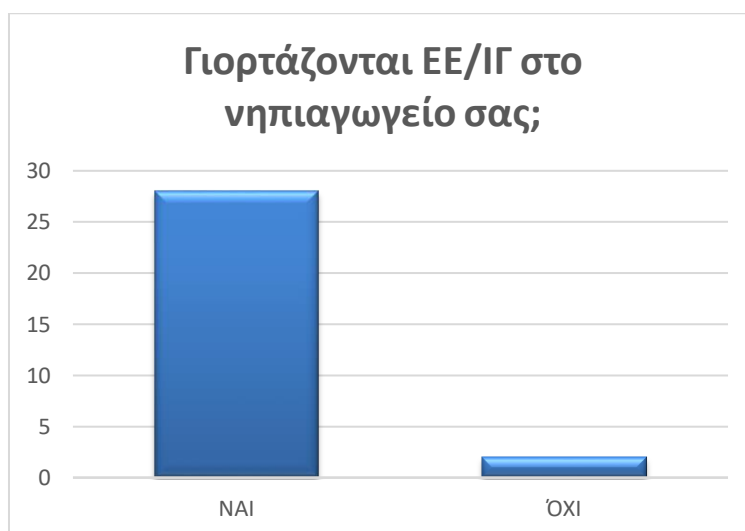
Σχηματικά, τα στάδια της μεθοδολογίας που ακολούθησα για την διεξαγωγή της έρευνας είναι τα παρακάτω: α) ερευνητικά ερωτήματα, β) καθορισμός δειγματοληψίας, γ) διαδικασία συλλογής δεδομένων μέσω ερωτηματολογίου, δ) ανάλυση δεδομένων με βάση την ΕΘΘ, ε) διατύπωση συμπερασμάτων. Η έρευνά μας ολοκληρώθηκε στη διατύπωση των συμπερασμάτων μετά τον κορεσμό των δεδομένων (Guest κ. ά. 2006:65, όπως αναφέρεται στο Bryman, 2017:472) που διαθέταμε. Τα συμπεράσματα αυτά παρουσιάζονται στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

Κεφάλαιο 4ο: Αποτελέσματα

Ερώτηση 1^η: Παρουσίαση αποτελεσμάτων

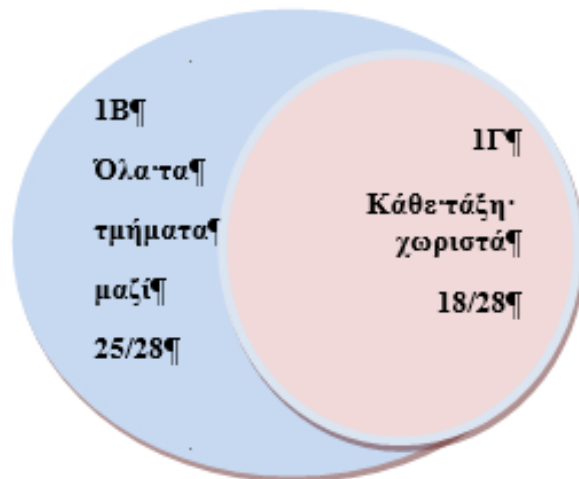
Με την πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου επιδιώκαμε να ανιχνεύσουμε εάν οι εθνικοί επέτειοι και τα ιστορικά γεγονότα (ΕΕ/ΙΓ) εορτάζονται στα νηπιαγωγεία που συμπεριλαμβάνονται στην έρευνα. Η ερώτηση αποτελούνταν από τρία κλειστά υποερωτήματα. Στο πρώτο υποερώτημα (1α) οι 30 νηπιαγωγοί που αποτελούσαν το δείγμα της έρευνας καλούνταν να απαντήσουν μονολεκτικά (Ναι ή Όχι) εάν ΕΕ/ΙΓ εορτάζονται στο νηπιαγωγείο τους. Η συντριπτική πλειονότητα του δείγματος (βλ. Πίνακα 3), δηλαδή οι είκοσι οκτώ (28) από τις τριάντα (30) ερωτηθείσες απάντησαν καταφατικά, ότι δηλαδή πραγματοποιούνται οι παραπάνω εορτασμοί στο νηπιαγωγείο τους (93%). Δυο (02) από τις τριάντα (30) απάντησαν αρνητικά (7%).

Πίνακας 3: Εορτασμός ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο Ι

Με το δεύτερο και τρίτο υποερώτημα ζητούσαμε από τις νηπιαγωγούς να διευκρινίσουν εάν οι γιορτές αυτές πραγματοποιούνται στο τμήμα τους ξεχωριστά (1β) ή εάν πραγματοποιούνται σε όλα τα τμήματα μαζί, με κοινό εορτασμό (1γ). Παρακάτω βλέπουμε (βλ. Πίνακα 4) στο 1β, από τις είκοσι οκτώ (28) νηπιαγωγούς που είχαν απαντήσει καταφατικά στο πρώτο υποερώτημα, οι είκοσι πέντε (25) δήλωσαν ότι πραγματοποιούν κοινό εορτασμό με τα άλλα τμήματα του νηπιαγωγείου (89%). Στο 1γ, από τις είκοσι οκτώ (28) νηπιαγωγούς που είχαν απαντήσει καταφατικά στο πρώτο υποερώτημα, οι δεκαοχτώ (18) δήλωσαν ότι πραγματοποιούν τους εορτασμούς στο τμήμα τους (64%).

Πίνακας 4: Εορτασμός ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο ΙΙ

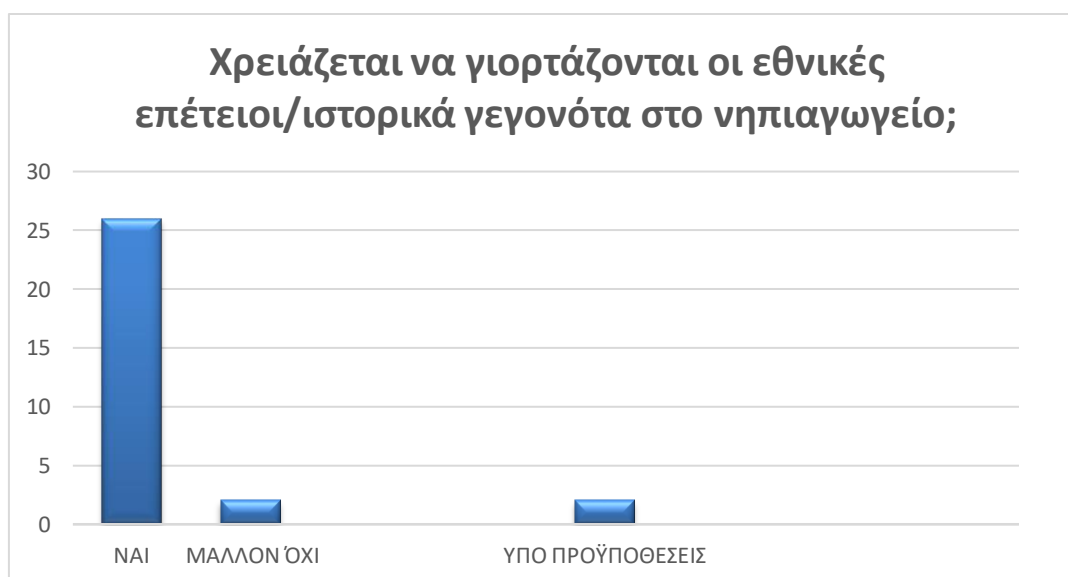
Από τις απαντήσεις στο υποερώτημα 1β και 1γ αναδείχθηκε δηλαδή μία κοινή κατηγορία που αποτελείται από 18 νηπιαγωγούς που δήλωσαν και τις δύο προτεινόμενες επιλογές που τους δίνονταν, γεγονός που αναδεικνύει ότι οι δύο τρόποι εορτασμού (και στην τάξη ξεχωριστά και όλα τα τμήματα μαζί) είναι μία συνηθισμένη πρακτική στα νηπιαγωγεία. Ωστόσο, ο κοινός εορτασμός φαίνεται να συνηθίζεται περισσότερο. Οι υπόλοιπες νηπιαγωγοί του δείγματος δεν απάντησαν στα υποερωτήματα 1β και 1γ. Σε μία από αυτές τις περιπτώσεις, παρά το γεγονός ότι τα ερωτήματα ήταν κλειστά, διευκρινίστηκε ότι παρακολουθούν τους εορτασμούς του Δημοτικού.

Συνοψίζοντας, από την ανάλυση των απαντήσεων στο πρώτο ερώτημα διαπιστώθηκε ότι στη συντριπτική πλειονότητα (93%) των νηπιαγωγείων πραγματοποιούνται εορτασμοί ΕΕ/ΙΓ. Οι εορτασμοί πραγματοποιούνται είτε σε κάθε τμήμα χωριστά, είτε με κοινό εορτασμό σε όλα τα τμήματα μαζί. Πιο δημοφιλής είναι ο δεύτερος, ο οποίος προτιμάται κατά 89% έναντι του πρώτου (64%).

Ερώτηση 2^η: Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Η δεύτερη ερώτηση του ερωτηματολογίου διερευνούσε τις αντιλήψεις των νηπιαγωγών του δείγματος σχετικά με το εάν θεωρούν ότι χρειάζεται να γιορτάζονται ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο. Η ερώτηση ήταν ανοιχτή και ζητούσε από τις ερωτηθείσες να τεκμηριώσουν την άποψή τους. Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 5 που ακολουθεί, οι είκοσι έξι (26) από τις τριάντα (30) ερωτηθείσες νηπιαγωγούς δήλωσαν ρητά ότι χρειάζεται να εορτάζονται οι εθνικές επέτειοι και τα ιστορικά γεγονότα (ΕΕ/ΙΓ) στο νηπιαγωγείο (87%). Μόνο τέσσερις από αυτές διαφοροποιήθηκαν. Δύο (02) από αυτές (6,5%) ενώ συμφώνησαν ότι χρειάζεται να εορτάζονται ΕΕ/ΙΓ, δήλωσαν ωστόσο την αναγκαιότητα τήρησης προϋποθέσεων. Ως προϋποθέσεις ανέφεραν την ηλικία των παιδιών που φοιτούν στα νηπιαγωγεία και τη διδακτική μεθοδολογία που οφείλεται να ακολουθείται. Οι υπόλοιπες δύο (02) (6,5%) εξέφρασαν σκεπτικισμό και δήλωσαν ότι μάλλον δεν χρειάζεται να εορτάζονται ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο. Παρατηρούμε δηλαδή, ότι δημιουργήθηκαν 3 κατηγορίες. Σχηματικά, μπορούμε να χαρακτηρίσουμε την πρώτη κατηγορία ως αυτήν του «ναι», τη δεύτερη ως αυτήν του «μάλλον όχι» και την τρίτη ως αυτή του «υπό προϋποθέσεις».

Πίνακας 5: Δεδομένα 2^{ης} ερώτησης.

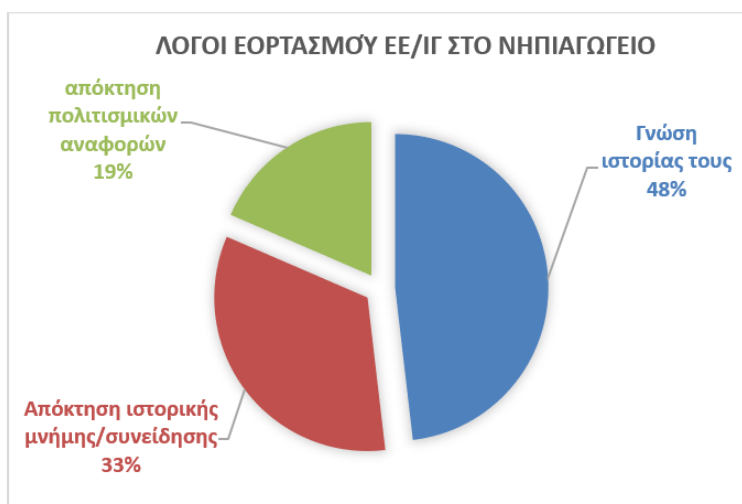
Στη συνέχεια, όπως μπορούμε να δούμε στον Πίνακα 6, στις περισσότερες απαντήσεις της πρώτης κατηγορίας του «ναι» αναφέρεται (48%) ότι μέσα από τον εορτασμό των ΕΕ/ΙΓ τα παιδιά προσχολικής ηλικίας αποκτούν γνώσεις σχετικά με την «ιστορία του τόπου τους,

της χώρας τους, της πατρίδας τους, του έθνους». Παρακάτω αναφέρουμε ενδεικτικά παραδείγματα:

Ναι, γιατί είναι πολύ σημαντικό να μαθαίνουν τα παιδιά την ιστορία του τόπου μας από μικρή ηλικία. Ν 10

Οι εθνικές επετείαι πρέπει να γιορτάζονται, γιατί με αυτόν τον τρόπο τα νήπια γνωρίζουν/ μαθαίνουν την ιστορία της πατρίδας τους. Ν 22

Πίνακας 6: Αιτιολόγηση 2^{ου} ερωτήματος.

Ένα σημαντικό ποσοστό απαντήσεων (33%) στην πρώτη ομάδα του «ναι» αναφέρει, επίσης, ότι ο εορτασμός των ΕΕ/ΙΓ είναι απαραίτητος γιατί μέσα από τη γνώση της ιστορίας «τους», τα παιδιά αποκτούν ιστορική μνήμη και συνείδηση.

Ναι, γιατί ένα έθνος πρέπει να γνωρίζει το παρελθόν του για να έχει μέλλον. Ν11

Ναι, επειδή αποτελούν μνήμες της Ιστορίας της Πατρίδας, του τόπου μας και τα παιδιά μ' αυτόν τον τρόπο μαθαίνουν, ευαισθητοποιούνται, τιμούν. Ν14

Σε ένα ακόμη ποσοστό των απαντήσεων (19%) αναφέρεται ότι ΕΕ/ΙΓ πρέπει να εορτάζονται επειδή με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά αποκομίζουν πολιτισμικές εμπειρίες σχετικά με τον τρόπο εορτασμού των ΕΕ/ΙΓ.

Ναι, γιατί έτσι δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να βιώσουν εμπειρίες σχετικές με τον εορτασμό των εθνικών επετείων. Ν 3

Ναι, τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν γιατί είναι αργία η συγκεκριμένη μέρα και τι γιορτάζουμε. Ν 12

Στην κατηγορία «υπό προϋποθέσεις», οι δύο νηπιαγωγοί που ανήκουν σε αυτήν, τεκμηριώνουν την άποψή τους, λέγοντας, η μία ότι ΕΕ/ΙΓ μπορούν να συμβάλουν στην καλλιέργεια ιστορικής μνήμης, χωρίς ωστόσο αυτή να προσδιορίζεται όπως προηγουμένως:

Ναι, για να υπάρξει μια πρώτη προσέγγιση των παιδιών με τα ιστορικά γεγονότα, με απλό και ανάλογο για την ηλικία τους υλικό. Θεωρώ ότι συμβάλλει στην καλλιέργεια ιστορικής μνήμης (θετικά- αρνητικά πρότυπα). Ν 8

και λέγοντας, η άλλη, ότι οι ΕΕ/ΙΓ μπορούν να αποτελέσουν πηγή ευχαρίστησης και ευκαιρία για μάθηση, όχι αποκλειστικά και μόνον ιστορικής γνώσης:

Οι εθνικές γιορτές χρειάζονται στο νηπιαγωγείο όταν γίνονται αβίαστα και αποτελούν πηγή ευχαρίστησης για τα παιδιά. Σε όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας της γιορτής τα παιδιά καλλιεργούν τον προφορικό-γραπτό λόγο, διασκεδάζουν, κοινωνικοποιούνται, εξωτερικεύουν συναισθήματα. Ν 7

Τέλος, η κατηγορία με τις δύο (2) νηπιαγωγούς που δηλώνουν ότι ΕΕ/ΙΓ μάλλον δεν πρέπει να εορτάζονται στο νηπιαγωγείο τεκμηριώνουν την άποψη τους εγείροντας ζητήματα μεθοδολογίας. Αναφέρουν ότι η διαδικασία είναι αυτή που έχει μάλλον περισσότερο νόημα παρά το ίδιο το γεγονός που προσεγγίζεται ή δηλώνουν απουσία ή/και άγνοια συγκεκριμένης μεθοδολογίας.

Δεν ξέρω πραγματικά κατά πόσο είναι αναγκαίο να γιορτάζουμε τις εθνικές επετείους κατά την προσχολική ηλικία γιατί δεν υπάρχουν και τα αντίστοιχα εκπαιδευτικά εγχειρίδια τα οποία θα βοηθήσουν μια πιο "ανθρωποκεντρική" προσέγγιση των γεγονότων. Ν5

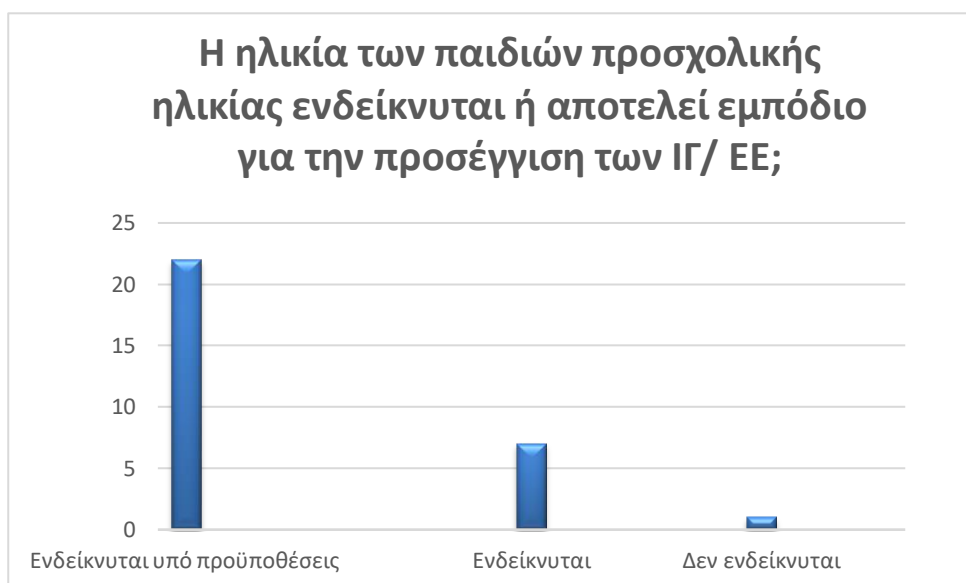
Περισσότερο είναι η αναζήτηση για τη προσέγγιση τέτοιων θεμάτων. Ν 28

Συνοψίζοντας, το 87% του δείγματος της έρευνάς μας συντάσσεται με τον εορτασμό των ΕΕ/ΙΓ, μέσα από τον οποίο θεωρεί ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας αποκτούν γνώσεις και πολιτισμικές αναφορές σχετικά με το ιστορικό παρελθόν της χώρας τους, οι οποίες συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ιστορικής τους μνήμης και συνείδησης. Το υπόλοιπο 13% μοιράζεται εξίσου σε 2 κατηγορίες, από τις οποίες η μία μάλλον διαφωνεί (6,5%) και η άλλη θέτει προϋποθέσεις (6,5%) για τον εορτασμό των ΕΕ/ΙΓ, αναδεικνύοντας ωστόσο και οι δύο ως επί το πλείστον ζητήματα μεθοδολογίας.

Ερώτηση 3^η: Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Με την τρίτη ερώτηση του ερωτηματολογίου επιχειρήσαμε να διερευνήσουμε εάν οι νηπιαγωγοί του δείγματος της έρευνάς μας θεωρούν ότι η ηλικία των παιδιών προσχολικής ηλικίας ενδείκνυται ή αποτελεί εμπόδιο για την προσέγγιση των ιστορικών θεμάτων και τον εορτασμό των εθνικών επετείων. Η ερώτηση ήταν ανοικτή. Η συντριπτική πλειονότητα του δείγματος απάντησε ότι η ηλικία των παιδιών προσχολικής ηλικίας δεν αποτελεί απαραίτητα εμπόδιο για την προσέγγιση των ΕΕ/ΙΓ, και ότι αν λαμβάνονται υπόψη κάποιες προϋποθέσεις, αυτό είναι εφικτό. Όπως βλέπουμε στον πίνακα που ακολουθεί (βλ. Πίνακα 7) είκοσι δυο (22) από τις τριάντα (30) ερωτηθείσες, ανέφεραν ότι η ηλικία των παιδιών προσχολικής ηλικίας ενδείκνυται υπό προϋποθέσεις για τον εορτασμό των ΕΕ/ΙΓ. Παράλληλα, επτά (07) από τις τριάντα (30) απάντησαν ότι δεν θεωρούν εμπόδιο την ηλικία των παιδιών προσχολικής ηλικίας, και ότι η ηλικία τους ενδείκνυται για την προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων/εθνικών επετείων. Μόνο σε ένα ερωτηματολόγιο (01) από τα τριάντα του δείγματός μας υποστηρίχθηκε ότι δεν ενδείκνυται να γιορτάζονται στα νηπιαγωγεία και στα παιδιά προσχολικής ηλικίας ιστορικά γεγονότα και εθνικοί επέτειοι. Παρατηρούμε δηλαδή, ότι δημιουργήθηκαν 3 κατηγορίες, τις οποίες σχηματικά αναφέρουμε ως: πρώτη κατηγορία «ενδείκνυται υπό προϋποθέσεις» με ποσοστό 73%, δεύτερη κατηγορία «ενδείκνυται» με ποσοστό 23% και την τρίτη κατηγορία «δεν ενδείκνυται» με ποσοστό 4%.

Πίνακας 7 : Δεδομένα 3^{ης} ερώτησης

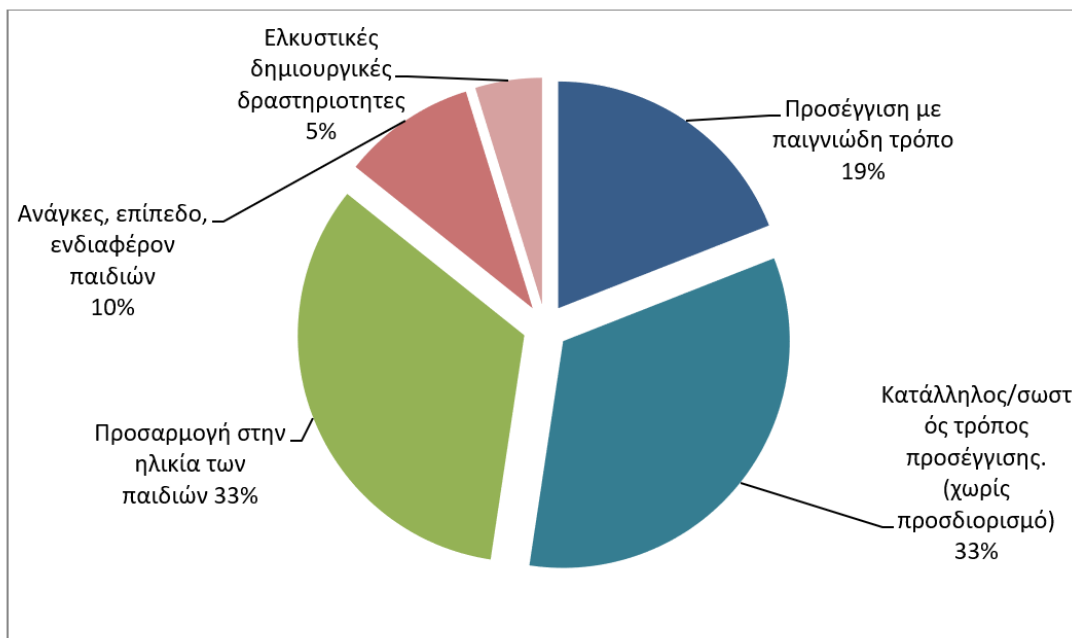

Στο ερώτημα ζητούσαμε από τις νηπιαγωγούς να αιτιολογήσουν την απάντησή τους (βλ. Πίνακα 8). Οι απαντήσεις που δόθηκαν στην 1^η κατηγορία «ενδείκνυται υπό

προϋποθέσεις» των 22 νηπιαγωγών ποικίλλουν. Σε όλες αναφέρεται η ανάγκη προσαρμογής της προσέγγισης των ΕΕ/ΠΓ σε έναν κατάλληλο τρόπο, ο οποίος παρουσιάζεται από τις νηπιαγωγούς ως εξής: Σε ένα ποσοστό (33%) των απαντήσεων αυτής της κατηγορίας έχουμε αδιαφοροποίητες και απροσδιόριστες αναφορές σε «κατάλληλο τρόπο», «σωστό τρόπο», ο οποίος δεν προσδιορίζεται πέρα από τη σκοπιμότητά του «να γίνει κατανοητό στα παιδιά».

Η ηλικία δεν αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα όταν τα ιστορικά θέματα και οι εορτασμοί προσεγγίζονται με τρόπο κατάλληλο για τα παιδιά έτσι ώστε να μπορούν να γίνουν κατανοητά απ' αυτά. N4

Πίνακας 8: Αιτιολόγηση απαντήσεων 1^{ης} κατηγορίας

Σε ένα αντίστοιχο ποσοστό 33% εντοπίσαμε συγκεκριμένες αναφορές που υπογραμμίζουν την ανάγκη να προσαρμοστεί η προσέγγιση των ΕΕ/ΠΓ στην ηλικία των παιδιών. Σε αυτές τις απαντήσεις γινόταν αναφορά στο περιεχόμενο (3 φορές), στο λόγο/λεξιλόγιο που υιοθετείται (3 φορές) και στο υλικό (3 φορές), ενώ μία φορά εντοπίσαμε ρητή αναφορά στην προσαρμογή του τρόπου διδασκαλίας.

Σε ποσοστό 19% ως προϋπόθεση αναφερόταν ο παιγνιώδης τρόπος της προσέγγισης, αναδεικνύοντας έτσι, έμμεσα, ζητήματα μεθοδολογίας.

Όχι, δεν αποτελεί εμπόδιο αν προσεγγίζονται με παιγνιώδη τρόπο. N23

Σε ποσοστό 10%, ως προϋπόθεση αναφερόταν γενικά η προσαρμογή στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, αναδεικνύοντας έμμεσα τον παιδοκεντρικό χαρακτήρα που οφείλουν να έχουν οι διδακτικές προσεγγίσεις στο νηπιαγωγείο.

Η προσχολική ηλικία ενδείκνυται για ιστορικά θέματα όταν ο εκπαιδευτικός φροντίζει να οργανώνει τις δραστηριότητες, σύμφωνα με το επίπεδο και τα ενδιαφέροντα των παιδιών του (...) N7.

Τέλος, σε ποσοστό 5%, ως προϋπόθεση αναφερόταν γενικά οι προσεγγίσεις να προκαλούν το ενδιαφέρον των παιδιών και να καλλιεργούν τη δημιουργικότητά τους.

Ενδείκνυται, τα νήπια μπορούν να προσεγγίζουν ιστορικά γεγονότα μέσα από δραστηριότητες που προκαλούν το ενδιαφέρον τους και τους δίνουν ευκαιρίες για δημιουργική έκφραση. N2

Δηλαδή στην πλειονότητά τους οι απαντήσεις που δόθηκαν αναδείκνυαν την ανάγκη υιοθέτησης συγκεκριμένης διδακτικής μεθοδολογίας για την προσχολική ηλικία. Αυτές οι αναφορές έθιγαν ποικιλία θεμάτων (ηλικία, παιχνίδι, παιδοκεντρικότητα, δημιουργικότητα) με γενικές ωστόσο, τις περισσότερες φορές, αναφορές.

Σε ό,τι αφορά τις αιτιολογικές απαντήσεις που δόθηκαν στην 2^η κατηγορία «ενδείκνυται» των εφτά (07) νηπιαγωγών παρατηρούμε ότι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις (03) αιτιολογήσεις (βλ. Πίνακα 10). Στις μισές αναφορές τους (50%) οι νηπιαγωγοί αυτής της κατηγορίας δηλώνουν ότι τα παιδιά κατανοούν και ενδιαφέρονται.

Τα παιδιά κατανοούν ως ένα βαθμό (N 15).

Τα παιδιά δείχνουν πάντα ενδιαφέρον και σαν παράδειγμα είναι ότι αγαπούν τα τραγούδια που μαθαίνουν και τα τραγουδούν για πολύ καιρό. Τα παιδιά ενδιαφέρονται για τα ιστορικά γεγονότα και ρωτούν (N 22).

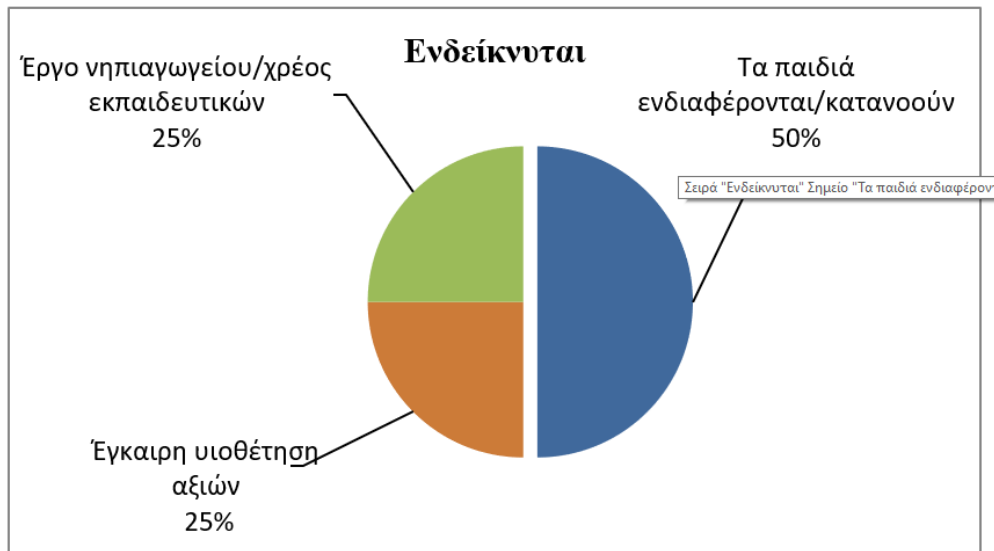
Σε ποσοστό 25% των αναφορών τους οι νηπιαγωγοί δηλώνουν ρητά ότι είναι μέρος του παιδαγωγικού έργου του νηπιαγωγείου και χρέος των ίδιων να προσεγγίζουν ιστορικά θέματα και να αναφέρονται στις εθνικές επετείους

Είναι μέρος του παιδαγωγικού έργου του νηπιαγωγείου. N30

Σε ένα άλλο 25% των αναφορών τους υποστηρίζουν την άποψή τους λέγοντας πως προσεγγίζοντας ΕΕ/ΠΓ στο νηπιαγωγείο υιοθετούνται έγκαιρα αξίες όπως η ελευθερία και η πίστη στην πατρίδα.

Φυσικά και ενδείκνυται η ηλικία των παιδιών προσχολικής ηλικίας γι' αυτό το θέμα. Είναι απαραίτητο τα παιδιά από τη μικρή ηλικία να γνωρίζουν την αξία της ελευθερίας και της πίστης για την πατρίδα. Ν6.

Πίνακας 9: Αιτιολόγηση απαντήσεων 2^{ης} κατηγορίας

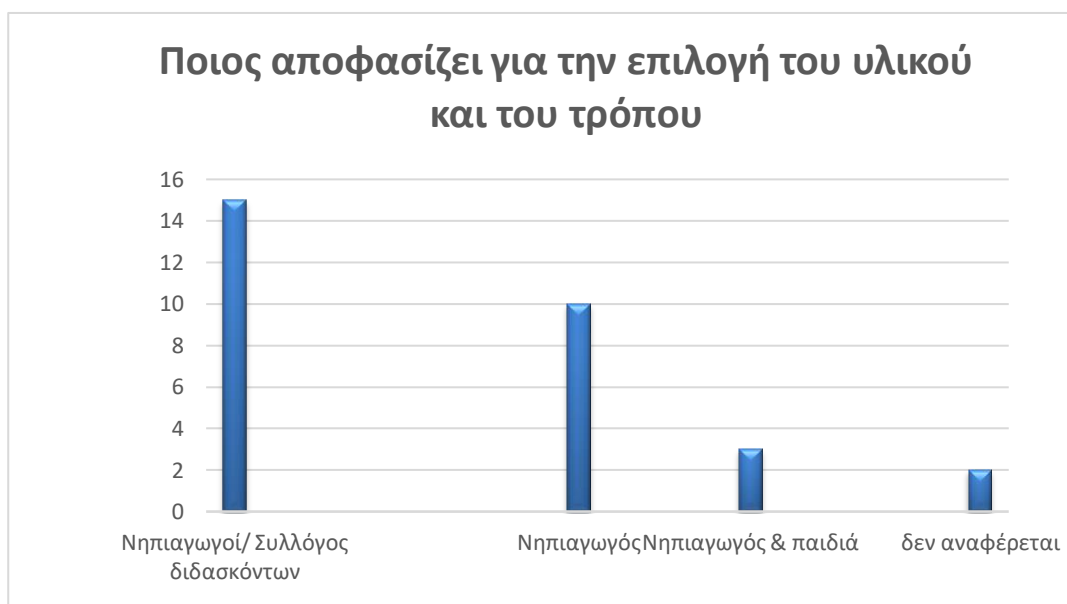
Τέλος, η μοναδική περίπτωση που ισχυρίστηκε ότι στην προσχολική εκπαίδευση δεν ενδείκνυται να προσεγγίζονται ΕΕ/ΓΓ τεκμηρίωσε την άποψή της λέγοντας: δεν κατανοούν εύκολα το χρόνο και το γιατί.

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι η πλειονότητα του δείγματος που καταχωρίστηκε στην 1^η κατηγορία «ενδείκνυται υπό προϋποθέσεις» με ποσοστό 73% και στη 2^η κατηγορία «ενδείκνυται» με ποσοστό 23% πιστεύει ότι ο εορτασμός των εθνικών επετείων και η προσέγγιση ιστορικών γεγονότων ενδείκνυται για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας. Οι 2 κατηγορίες διαφοροποιούνται ωστόσο με τις προϋποθέσεις που υπογραμμίζουν όσοι ανήκουν στην πολυπληθέστερη 1^η κατηγορία. Αυτοί αναφέρουν ότι ο εορτασμός των εθνικών επετείων και η προσέγγιση ιστορικών γεγονότων μπορεί να επιτευχθεί αρκεί να γίνει μέσα από κατάλληλες προσεγγίσεις για τα παιδιά, ώστε να διευκολυνθούν οι κατανοήσεις τους, αναδεικνύοντας, έμμεσα τις περισσότερες φορές, ζητήματα διδακτικής μεθοδολογίας.

Ερώτηση 4^η: Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Η τέταρτη ερώτηση του ερωτηματολογίου αποτελούνταν από τρία σκέλη. Το πρώτο σκέλος (4^α) αποσκοπούσε στην ανάδειξη της ακολουθούμενης διδακτικής μεθοδολογίας και ζητούσε από τις νηπιαγωγούς να αναφέρουν ποιος αποφασίζει για την επιλογή του εποπτικού υλικού (βλ. Πίνακα 10) και ποια διαδικασία ακολουθούν για να προσεγγίσουν ΕΕ/ΠΓ (βλ. Πίνακα 12). Η συντριπτική πλειονότητα του δείγματος απάντησε ότι για το εποπτικό υλικό και τον τρόπο προσέγγισης αποφασίζουν οι Νηπιαγωγοί/Σύλλογος διδασκόντων. Όπως βλέπουμε στον πίνακα που ακολουθεί, δεκαπέντε (15) από τις τριάντα (30) ερωτηθείσες νηπιαγωγούς (50%) δήλωσαν ότι τρόπο και εποπτικό υλικό επιλέγουν οι ίδιες σε συνεργασία με το Σύλλογο Διδασκόντων. Δέκα (10) απάντησαν ότι τα επιλέγουν μόνες τους 33% , τρεις (03) ανέφεραν ότι κάνουν την επιλογή μαζί με τα παιδιά 10%. Τέλος, δύο (02) δεν απάντησαν σχετικά με το ποιος επιλέγει τον τρόπο προσέγγισης, αλλά αναφέρθηκαν μόνο στο εποπτικό υλικό που χρησιμοποιούν με ποσοστό 7%.

Πίνακας 10: Δεδομένα ερώτησης 4α

Στις δέκα οκτώ (18) από τις εξήντα πέντε (65) αναφορές που εντοπίσαμε στις απαντήσεις τους, δηλαδή σε ένα ποσοστό 28%, οι ερωτηθείσες νηπιαγωγοί ανέφεραν ότι για την διοργάνωση των εορτών αξιοποιούν κυρίως σκετς και ποιήματα (βλ. Πίνακα 11). Σε δεκατρείς (13) από τις εξήντα πέντε (65) αναφορές που καταμετρήσαμε στις απαντήσεις τους, δηλαδή στο 20% των αναφορών, υπογραμμίστηκε η δραματοποίηση. Επίσης, σύμφωνα με το 14% των αναφορών, σε εννιά (09) αναφορές, τα ΠΓ/ΕΕ προσεγγίζονται μέσα

από τραγούδια. Παράλληλα ένα ποσοστό 9%, δηλαδή έξι (06) από τις εξήντα πέντε (65) αναφορές, υποστηρίζουν ότι προσεγγίζουν το θέμα και μέσα από την συζήτηση στην ολομέλεια. Η παρέλαση/κατάθεση στεφάνου και η επίδειξη παρουσίαση εποπτικού υλικού αναδείχθηκαν ως ακόμη δύο πρακτικές με ποσοστό αναφορών 8% [πέντε (05) από τις εξήντα πέντε (65)].

Με σκετς και ποιήματα που επιλέγουμε οι νηπιαγωγοί και μοιράζονται στα παιδιά να τα μάθουν με τους γονείς τους. N16

Άλλοτε με ποιήματα και άλλοτε με σκετς, ανάλογα με τις δυνατότητες των παιδιών. N18

Τραγούδια, ποιήματα, κατασκευές αν υπάρχει η δυνατότητα κατάθεση στεφάνου. N12

Πίνακας 11: Τρόποι εορτασμού ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο

Υπήρχαν κι άλλες αναφορές με ακόμη μικρότερα ποσοστά. Με 5% επισημαίνονται το κουκλοθέατρο και οι κατασκευές των παιδιών και με 3% επισημαίνονται η αφήγηση και η εκμάθηση ιστορικών γεγονότων.

Προηγείται συζήτηση, αναδρομή στο παρελθόν, πλούσιο εποπτικό υλικό, συγκρίσεις με το παρόν, αφήγηση γεγονότων με όσο γίνεται πιο κατανοητό τρόπο, και ακολουθούν όλα: ποιήματα, τραγούδια, δραματοποίηση. N5.

Ανάλογα με την επέτειο. Το Πολυτεχνείο π.χ. το γιορτάζουμε στο χώρο του νηπιαγωγείου με κουκλοθέατρο, τραγούδια (...). N9

Τέλος σε μια απάντηση γίνεται αναφορά στην αξιοποίηση έργων τέχνης (π.χ. πίνακας ζωγραφικής), η οποία αντιστοιχεί σε ένα ποσοστό περίπου 2% των αναφορών.

"Γκουέρνικα": επεξηγούμε τον πίνακα, τι βλέπουμε, τι τους κάνει εντύπωση, χρώματα, αντικείμενα, πρόσωπα. Τα νήπια ξαναφτιάχνουν τον πίνακα όπως αυτά τον αντιλαμβάνονται. N29

Το τέταρτο ερώτημα υπήρχε ένα κλειστό υποερώτημα (4β), στο οποίο καλούνταν οι νηπιαγωγοί να επιλέξουν ανάμεσα σε ένα πλήθος προτεινόμενων εποπτικών μέσων (βλ. παράρτημα), αυτά που χρησιμοποιούν οι ίδιες. Οι απαντήσεις που καταγράφηκαν ανέδειξαν τέσσερις (04) κατηγορίες: α) τα δημοφιλή εποπτικά υλικά, β) τα λιγότερο δημοφιλή, γ) τα λίγο δημοφιλή, καθώς και δ) αυτά που πρότειναν οι ίδιοι οι ερωτώμενοι.

A) Τα πιο δημοφιλή εποπτικά υλικά είναι αυτά που αναγράφονται στον παρακάτω πίνακα. Στην πρώτη στήλη αναφέρονται τα εποπτικά υλικά και στη δεύτερη στήλη ο αριθμός των ερωτηθέντων που τα επιλέγουν. Διαπιστώνουμε ότι όλοι οι ερωτηθέντες προτιμούν τα τραγούδια, τα ποιήματα, τις εικόνες και σχεδόν όλοι τα ηχητικά ντοκουμέντα και τις παλαιές φωτογραφίες.

Εποπτικό υλικό	Συχνότητα αναφοράς
Τραγούδια	30
Ποιήματα	30
Εικόνες	30
Ηχητικά Ντοκουμέντα	29
Παλαιές φωτογραφίες	28

B) Λιγότερο δημοφιλή, αλλά με σημαντική προτίμηση παρόλο αυτά, είναι τα εποπτικά υλικά που αναγράφονται στον παρακάτω πίνακα. Παρατηρούμε μία συμπαγή ομάδα από 17-22

νηπιαγωγούς που αναφέρουν ότι προτιμούν διαφόρων ειδών μαρτυρίες, όπως ντοκιμαντέρ, σκίτσα εποχής, εφημερίδες εποχής ή ιστορικά βιβλία και θεατρικά σκετς.

Εποπτικό υλικό	Συχνότητα αναφοράς
Ντοκιμαντέρ	22
Σκίτσα, γελοιογραφίες εποχής	21
Ιστορικά βιβλία	19
Εφημερίδες εποχής	19
Θεατρικά σκετς	19
Παλαιά αντικείμενα	17

Γ) Τα εποπτικά μέσα που δεν επιλέγονται συχνά από τις νηπιαγωγούς, τα οποία κατηγοριοποιήσαμε ως λίγο δημοφιλή, είναι τα διάφορα έγγραφα από αρχεία και οι μουσειοσκευές.

Εποπτικό υλικό	Συχνότητα αναφοράς
Ιστορικά έγγραφα/αρχεία	11
Μουσειοσκευές	10

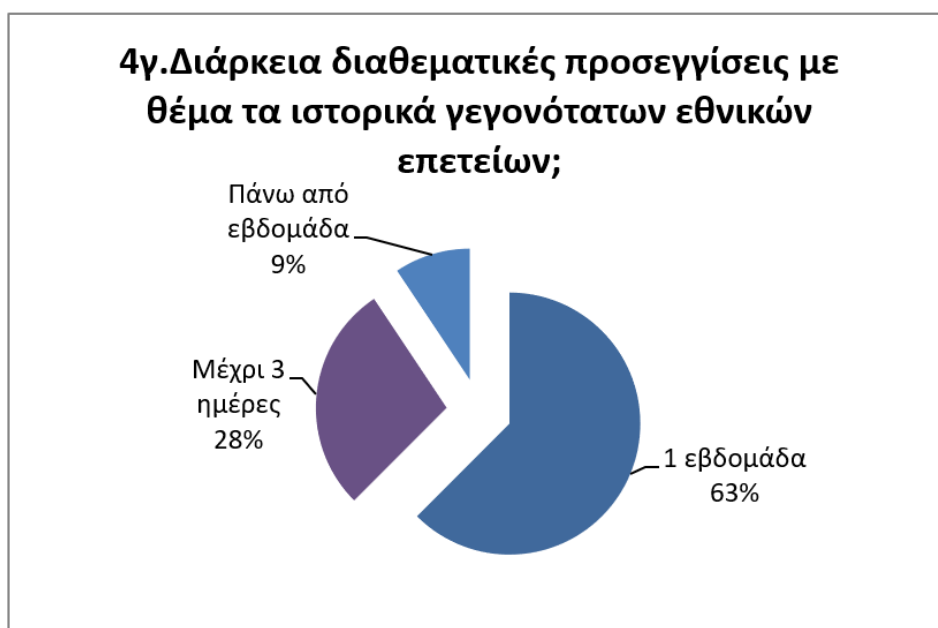
Δ) Τέλος, στο ανοιχτό ερώτημα που καλούνταν οι ερωτηθέντες να συμπληρώσουν ποια εποπτικά υλικά προτείνουν οι ίδιοι αναδείχθηκαν τα παρακάτω:

Εποπτικό υλικό	Συχνότητα αναφοράς
Κουκλοθέατρο	3

Διαδίκτυο	2
Επίσκεψη σε μνημεία, μουσεία	2
Τέχνη	1
Πάζλ/παιχνίδια μνήμης	1

Η τέταρτη ερώτηση περιλάμβανε ένα τελευταίο κλειστό υποερώτημα (4γ), στο οποίο οι νηπιαγωγοί καλούνταν να δηλώσουν πόσες ημέρες αφιερώνουν συνήθως για τις προσεγγίσεις που σχεδιάζουν με θέμα τα ΕΕ/ΙΓ. Στον Πίνακα 12 που ακολουθεί αναφέρονται οι κατηγορίες που προέκυψαν και τα ποσοστά τους.

Πίνακας 12: Διάρκεια διαθεματικών προσεγγίσεων

Όπως παρατηρούμε ένα μεγάλο ποσοστό (63%) των ερωτηθέντων δηλώνει ότι αφιερώνει έως 1 εβδομάδα, ένα μικρότερο ποσοστό περίπου (28%) αφιερώνει μέχρι 3 ημέρες, ενώ ένα μικρό ποσοστό (9%) αφιερώνει λιγότερο ή περισσότερο από μια εβδομάδα για την προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων/εθνικών επετείων.

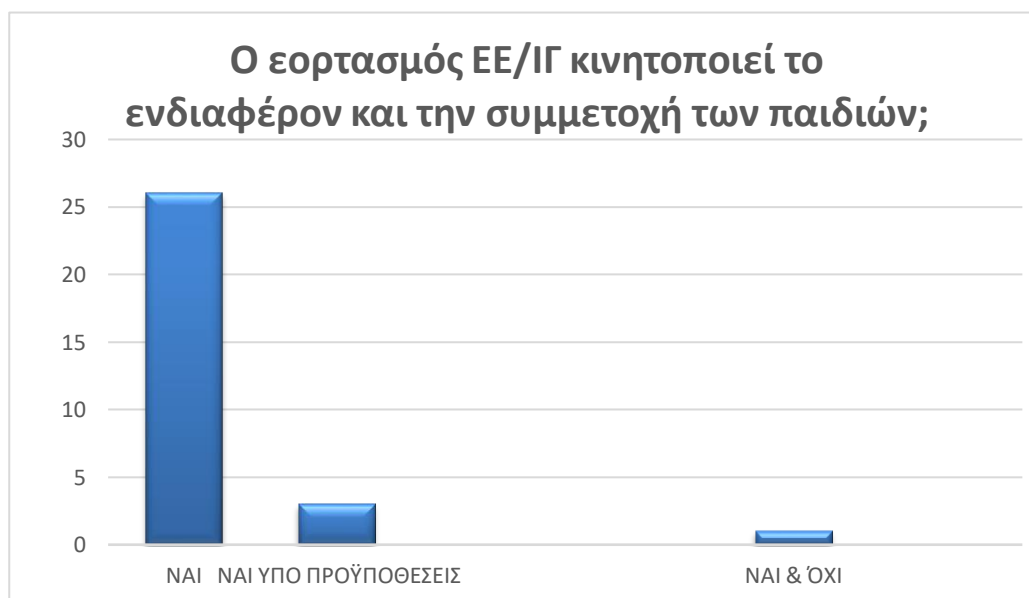
Από την ανάλυση του τέταρτου ερωτήματος προκύπτει ότι οι Νηπιαγωγοί/Σύλλογος Διδασκόντων έχουν κυρίαρχο ρόλο στο σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προσεγγίσεων για ΕΕ/ΙΓ, καθώς αποφασίζουν κυρίως αυτές για το πώς διοργανώνονται οι γιορτές και με ποια

εποπτικά μέσα. Σκετς και απαγγελία ποιημάτων είναι οι πιο δημοφιλείς τρόποι προσέγγισης και εορτασμού των ΕΕ/ΠΓ, γεγονός που δείχνει ότι οι νηπιαγωγοί δείχνουν προτίμηση σε παραδοσιακούς τρόπους προσέγγισης. Ακολουθούν η δραματοποίηση και η εκμάθηση σχετικών τραγουδιών. Τα εποπτικά μέσα που χρησιμοποιούνται είναι ποικίλα και πλούσια: εικόνες, ποιήματα, τραγούδια και μαρτυρίες όπως φωτογραφίες, σκίτσα, εφημερίδες εποχής, παλαιά αντικείμενα ή ηχητικά ντοκουμέντα και ντοκιμαντέρ. Ο χρόνος που συνήθως διατίθεται για τις προσεγγίσεις, εορτασμούς ΕΕ/ΠΓ είναι μία εβδομάδα.

Ερώτηση 5^η: Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Η πέμπτη ερώτηση του ερωτηματολογίου διερευνούσε εάν οι νηπιαγωγοί θεωρούν ότι ο εορτασμός ΕΕ/ΙΓ κινητοποιεί το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των παιδιών. Η συντριπτική πλειονότητα του δείγματος απάντησε πως θεωρεί ότι ο εορτασμός ΕΕ/ΙΓ κινητοποιεί το ενδιαφέρον και την συμμετοχή των παιδιών. Όπως βλέπουμε στον πίνακα που ακολουθεί (βλ. Πίνακα 13) είκοσι έξι (26) από τις τριάντα (30) νηπιαγωγούς δήλωσαν ότι ο εορτασμός των ΕΕ/ΙΓ κινητοποιεί το ενδιαφέρον και την συμμετοχή των παιδιών με ποσοστό 87% ενώ τρεις (03) από τους τριάντα (30) απάντησαν ότι ο εορτασμός τους κινητοποιεί το ενδιαφέρον και την συμμετοχή των παιδιών «υπό προϋποθέσεις» με ποσοστό 10%. Μόνο σ' ένα ερωτηματολόγιο (01) από τα τριάντα του δείγματος η απάντηση που δόθηκε υποδήλωνε έναν προβληματισμό, καθώς εκφραζόταν μια αμφισημία με ποσοστό 3%. Προκύπτουν δηλαδή 3 κατηγορίες που σχηματικά μπορούμε να παρουσιάσουμε ως την κατηγορία «Ναι», την κατηγορία «Ναι, υπό προϋποθέσεις» και την κατηγορία «Ναι & Όχι».

Πίνακας 13: Δεδομένα 5^{ης} ερώτησης

Το πέμπτο ερώτημα εμπειρείχε και ένα ανοικτό συμπληρωματικό υποερώτημα που ζητούσε από τους ερωτηθέντες να τεκμηριώσουν την άποψή τους με ένα συγκεκριμένο παράδειγμα (βλ. Πίνακα 14). Τις περισσότερες φορές οι νηπιαγωγοί τεκμηρίωσαν την απάντησή τους λέγοντας ότι τα παιδιά παρακολουθούν προσεκτικά, τους αρέσει, συμμετέχουν πρόθυμα (59%).

Ναι, το πιστεύω. Ακούνε προσεκτικά όσα τους λέμε και τους αρέσει πολύ όταν αναφερόμαστε σε συγκεκριμένους ήρωες Ν6.

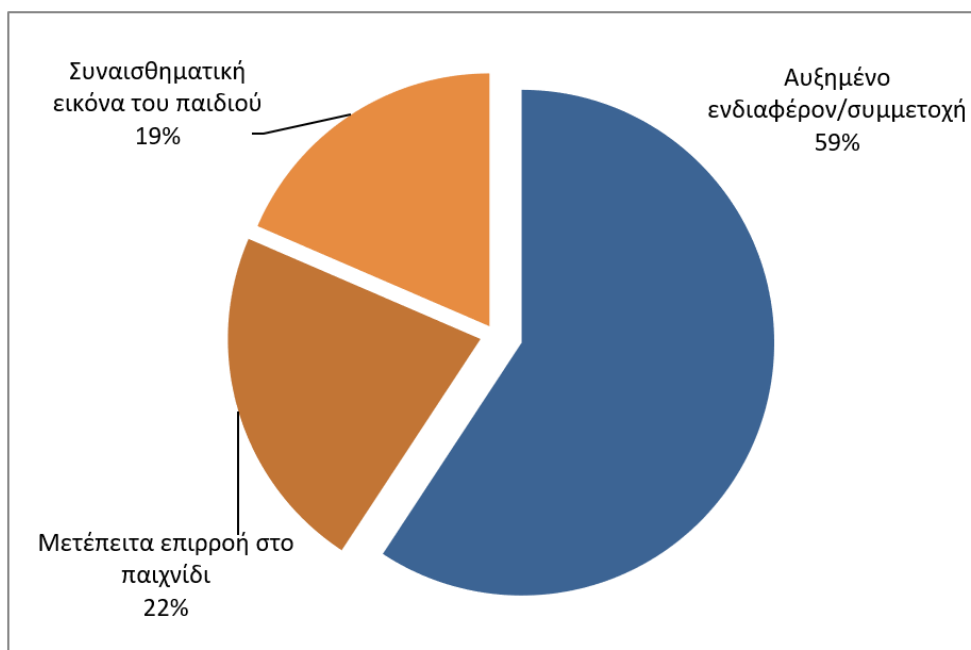
Επίσης, τεκμηρίωσαν την απάντησή τους λέγοντας ότι έχουν παρατηρήσει ότι οι εορτασμοί ΕΕ/ΙΓ ασκούν επιρροή στο μετέπειτα ελεύθερο παιχνίδι τους (22%).

Τα παιδιά δείχνουν πάντα ενδιαφέρον και σαν παράδειγμα είναι ότι αγαπούν τα τραγούδια που μαθαίνουν, τα τραγουδούν για πολύ καιρό Ν9.

Τέλος, τεκμηρίωσαν την απάντησή τους λέγοντας ότι τα παιδιά εκφράζουν ανυπομονησία, χαρά, ενθουσιασμό (19%).

Οι μαθητές του Νηπιαγωγείου περιμένουν με ανυπομονησία σε κάθε εθνική ή θρησκευτική εορτή να τους δοθούν τα ποιήματά τους Ν1.

Πίνακας 14: Ανάλυση αποτελεσμάτων 5^{ης} ερώτησης

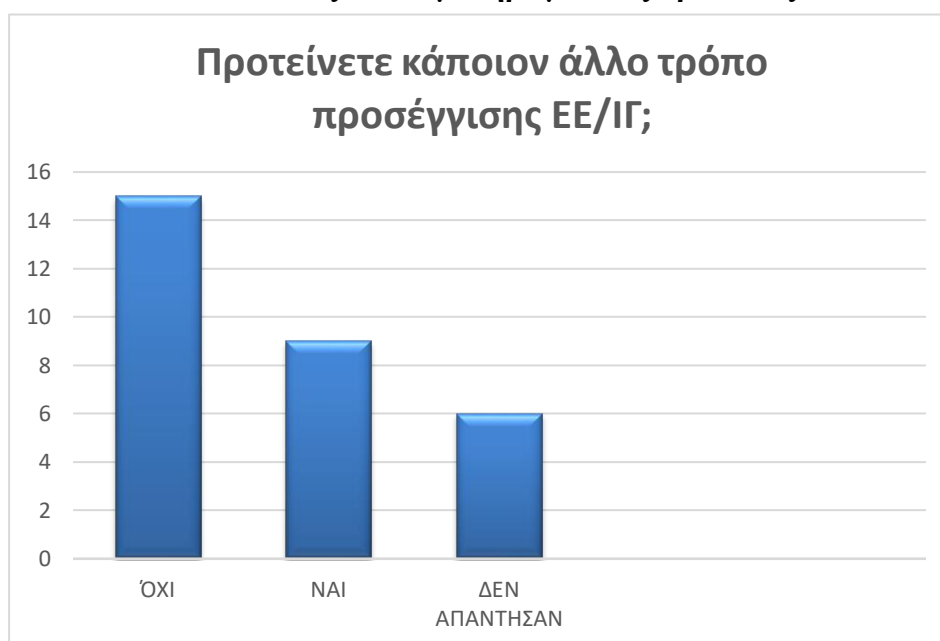

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετείχαν στην έρευνα πιστεύουν στην πλειονότητά τους ότι ο εορτασμός ΕΕ/ΙΓ ενδιαφέρει και κινητοποιεί τα παιδιά με ποσοστό 97%. Αυτό το τεκμηριώνουν επειδή, όπως ισχυρίζονται τα παιδιά παρακολουθούν κατά τη διάρκεια των αντίστοιχων δράσεων πρόθυμα, προσεκτικά και με ενδιαφέρον (59%), επειδή έχει επηρεαστεί το μετέπειτα παιχνίδι τους (22%) κι επειδή εκφράζουν θετικά συναισθήματα (19%).

Ερώτηση 6^η: Παρουσίαση αποτελεσμάτων

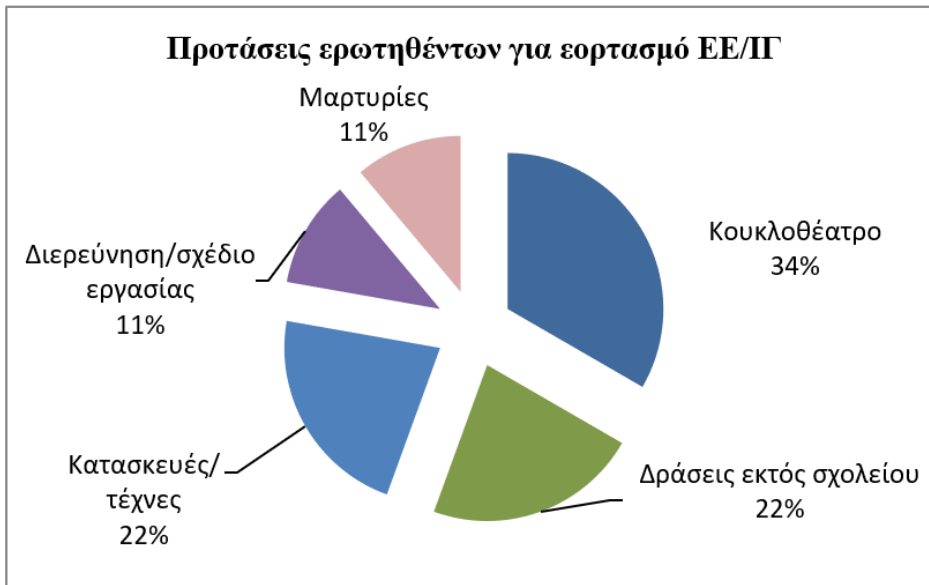
Η έκτη ερώτηση του ερωτηματολογίου ήταν μία ανοιχτή ερώτηση και ζητούσε από τους ερωτηθέντες να συμπληρώσουν κάποια επιπλέον πρόταση αναφορικά με τον εορτασμό των ΕΕ/ΙΓ. Οι μισοί (15/30) απάντησαν ότι δεν είχαν να προτείνουν κάτι, ενώ έξι (06) δεν απάντησαν καθόλου. Όπως βλέπουμε στον πίνακα που ακολουθεί (βλ. Πίνακα 15) μόνο εννέα (09) από τους τριάντα (30) ερωτηθέντες πρότειναν συμπληρωματικούς τρόπους προσέγγισης ΕΕ/ΙΓ.

Πίνακας 15: Συμπληρωματικές προτάσεις

Από τις εννέα νηπιαγωγούς που απάντησαν θετικά και κατέθεσαν την πρότασή τους (βλ. Πίνακα 16), οι περισσότερες πρότειναν το κουκλοθέατρο (34%). Οι αμέσως δύο επόμενες προτάσεις που συγκέντρωσαν από 22% των αναφορών πρότειναν: α) επισκέψεις ή συμμετοχή σε δράσεις εκτός σχολείου, όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε σε «μουσεία με παραδοσιακές ενδυμασίες», «αγάλματα της πόλης» και συμμετοχή στις παρελάσεις, καθώς και β) κατασκευές/τέχνες. Οι υπόλοιπες προτάσεις που συγκέντρωσαν το ίδιο ποσοστό καθεμία από αυτές (11%) αφορούσαν την αξιοποίηση α) προφορικών μαρτυριών (π.χ. παππούδων, γιαγιάδων που συμμετείχαν ή έζησαν τα γεγονότα) και β) την διερεύνηση/σχεδιασμό εργασίας.

Πίνακας 16: Συμπληρωματικοί τρόποι προσεγγίσεις ΕΕ/ΙΓ

Υπήρχαν και κάποιες άλλες αναφορές οι οποίες εμφανίζονταν μόνο μια φορά. Κάποιες από αυτές είναι: α) κατασκευή παιχνιδιού με περιεχόμενο τα ιστορικά γεγονότα, β) τη διοργάνωση γιορτής χωρίς ωστόσο να αναφέρει ρητά εάν πρόκειται για κάποια μορφή σχεδίου εργασίας (project) και γ) την αξιοποίηση των ΤΠΕ (αν και αυτή η πρόταση είχε ήδη συμπεριληφθεί στο ερωτηματολόγιο (βλ. Παράρτημα, ερώτηση 4β).

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι παρόλο που το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος δεν απάντησε ή/και δεν κατέθεσε κάποια άλλη πρόταση προσέγγισης ή/και εορτασμού ΕΕ/ΙΓ, καταγράφηκαν λίγες, αλλά ποικίλες προτάσεις που αφορούσαν τις Τέχνες (κουκλοθέατρο και εικαστικά), τις μη τυπικές μορφές μάθησης (επισκέψεις), το παιχνίδι ή τις μορφές προφορικής ιστορίας.

Κεφάλαιο 5ο: Συμπεράσματα-Συζήτηση αποτελεσμάτων

Ολοκληρώνοντας την ερευνητική μας παρέμβαση και σύμφωνα με τα αποτελέσματα που έχουμε στη διάθεσή μας διαπιστώσαμε ότι η πλειοψηφία του δείγματος υποστηρίζει ότι είναι σημαντικό να γιορτάζονται ΕΕ/ΙΓ στο νηπιαγωγείο. Όπως αναδείχθηκε σχεδόν όλες οι νηπιαγωγοί (93%) που συμμετείχαν στην έρευνα πραγματοποιούν συστηματικά σχετικές δράσεις, ακολουθούν συγκεκριμένες στρατηγικές, επιλέγουν σχετικό εποπτικό υλικό.

Πιο συγκεκριμένα, βασιζόμενοι στα αποτελέσματα των απαντήσεων στις ερωτήσεις 1, 2, 3 (βλ. κεφ. 4^ο) αναφορικά με το πρώτο ερευνητικό μας ερώτημα που ήταν «Ποιες είναι οι απόψεις των νηπιαγωγών για τον εορτασμό των ιστορικών γεγονότων και των εθνικών επετείων στην προσχολική εκπαίδευση;» διαπιστώσαμε πως η πλειονότητα του δείγματος (87%) συντάσσεται με τον εορτασμό των ΕΕ/ΙΓ, μέσα από τον οποίο θεωρεί ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας αποκτούν γνώσεις και πολιτισμικές αναφορές σχετικά με το ιστορικό παρελθόν της χώρας τους, οι οποίες συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ιστορικής τους μνήμης και συνείδησης. Το υπόλοιπο 13% μοιράζεται εξίσου σε 2 κατηγορίες, από τις οποίες η μία μάλλον διαφωνεί (6,5%) και η άλλη θέτει προϋποθέσεις (6,5%) για τον εορτασμό των εθνικών επετείων/ιστορικών γεγονότων, αναδεικνύοντας ωστόσο και οι δύο ως επί το πλείστον ζητήματα μεθοδολογίας.

Παρατηρήσαμε επίσης, ότι η πλειονότητα του δείγματος (96% οι δύο κατηγορίες αθροιστικά) θεωρεί ότι η ηλικία των παιδιών δεν αποτελεί εμπόδιο στην προσέγγιση των ΕΕ/ΙΓ. Το μεγαλύτερο ποσοστό υποστηρίζει ωστόσο ότι ενδείκνυται αν ληφθούν υπόψη κάποιες προϋποθέσεις (73%). Αναφέρουν ότι ο εορτασμός ΕΕ/ΙΓ μπορεί να επιτευχθεί αν γίνει με τρόπο κατάλληλο, ώστε να διευκολυνθούν οι κατανοήσεις των παιδιών. Αναδείχθηκαν ή/και υπαινίχθηκαν δηλαδή, ζητήματα διδακτικής μεθοδολογίας. Οι απαντήσεις τους (κατάλληλος τρόπος προσέγγισης, προσαρμογή στην ηλικία των παιδιών, παιγνιώδης τρόπος, ανάγκες/επίπεδο/ενδιαφέρον παιδιών, ελκυστικές δημιουργικές δραστηριότητες), δείχνουν ότι οι νηπιαγωγοί αναγνωρίζουν την ανάγκη υιοθέτησης διδακτικών στρατηγικών για την Ιστορία στην προσχολική εκπαίδευση αναφορικά με το παιδικό κοινό στο οποίο αναφέρονται. Μικρότερο ποσοστό 23% δηλώνει ότι η προσχολική ηλικία των παιδιών δεν είναι εμπόδιο για τον εορτασμό ΕΕ/ΙΓ. Ο τρόπος με τον οποίο τεκμηριώνουν την άποψή τους αυτή οι νηπιαγωγοί μάς αναδεικνύει τις αντιλήψεις τους για το ρόλο του νηπιαγωγείου που σε ό,τι αφορά το θέμα που εξετάζουμε θεωρείται χρέος των

εκπαιδευτικών και του σχολείου να μαθαίνουν στα παιδιά για τις εθνικές επετείους/ιστορικά γεγονότα. Τα παιδιά, υποστηρίζεται ότι δείχνουν ενδιαφέρον, κατανοούν και υιοθετούν έγκαιρα πατριωτικές αξίες.

Τα αποτελέσματα των απαντήσεων στις ερωτήσεις 4, 5, 6 σε σχέση με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα «Με ποιες εκπαιδευτικές πρακτικές και ενέργειες προσεγγίζουν τον εορτασμό των ιστορικών γεγονότων και εθνικών επετείων στο νηπιαγωγείο;» δείχνουν ότι οι Νηπιαγωγοί/Σύλλογος Διδασκόντων έχουν κυρίαρχο ρόλο στο σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προσεγγίσεων για τις εθνικές επετείους/ιστορικά γεγονότα, τον τρόπο διοργάνωσης των γιορτών και το είδος των εποπτικών μέσων. Σκετς και απαγγελία ποιημάτων είναι οι πιο δημοφιλείς τρόποι προσέγγισης και εορτασμού των εθνικών επετείων/ ιστορικών γεγονότων, γεγονός που δείχνει ότι οι νηπιαγωγοί δείχνουν προτίμηση σε παραδοσιακούς τρόπους προσέγγισης. Ακολουθούν η δραματοποίηση και η εκμάθηση σχετικών τραγουδιών. Τα εποπτικά μέσα (υλικό και πηγές) που χρησιμοποιούνται είναι ποικίλα και πλούσια: εικόνες, ποιήματα, τραγούδια και μαρτυρίες όπως φωτογραφίες, σκίτσα, εφημερίδες εποχής, παλαιά αντικείμενα ή ηχητικά ντοκουμέντα και ντοκιμαντέρ. Ο χρόνος που συνήθως διατίθεται για τις προσεγγίσεις, εορτασμούς των εθνικών επετείων/ιστορικών γεγονότων είναι μία εβδομάδα.

Στην πλειονότητά τους πιστεύουν ότι η προσέγγιση και ο εορτασμός των ΕΕ/ΠΓ ενδιαφέρει και κινητοποιεί τα παιδιά. Αυτό το τεκμηριώνουν κυρίως επειδή, όπως ισχυρίζονται, τα παιδιά παρακολουθούν κατά τη διάρκεια των αντίστοιχων δράσεων πρόθυμα, προσεκτικά και με ενδιαφέρον (59%). Υπάρχουν κι άλλες νηπιαγωγοί που τεκμηριώνουν την άποψή τους αυτή επειδή έχει επηρεαστεί το μετέπειτα παιχνίδι των παιδιών (22%) κι επειδή τα παιδιά εκφράζουν θετικά συναισθήματα (19%). Βλέπουμε δηλαδή ότι η τεκμηρίωση τους βασίζεται περισσότερο σε προσωπικές εκτιμήσεις, παρατηρήσεις (παρακολουθούν προσεκτικά) και λιγότερο σε τεκμήρια (επιρροή μετέπειτα παιχνιδιού, έκφραση θετικών συναισθημάτων). Οι παραπάνω προσεγγίσεις δείχνουν να ικανοποιούν την πλειονότητα του δείγματος, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών δεν κατέθεσε, όταν τους ζητήθηκε, κάποια άλλη πρόταση προσέγγισης ή/και εορτασμού των ΕΕ/ΠΓ. Καταγράφηκαν λίγες, αλλά ποικίλες κι ενδιαφέρουσες προτάσεις που αφορούσαν τις Τέχνες (κουκλοθέατρο και εικαστικά), τις μη τυπικές μορφές μάθησης (επισκέψεις), το παιχνίδι ή τις μορφές προφορικής ιστορίας, γεγονός που δείχνει ότι αν και ήταν λίγες οι νηπιαγωγοί που πρότειναν εναλλακτικές δράσεις, είναι μάλλον ενημερωμένες σε θέματα διδακτικής.

Από τα συμπεράσματα της έρευνάς μας διαπιστώνουμε ότι οι περισσότεροι νηπιαγωγοί ακολουθούν προσεγγίζουν ΕΕ/ΙΓ με τρόπο που αντλεί περιεχόμενο και διδακτικές στρατηγικές περισσότερο από παλαιότερα ΑΠ ή και προσωπικές εμπειρίες. Ενώ υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό νηπιαγωγών που θέτει ζητήματα μεθοδολογίας λόγω της ηλικίας των μαθητών και δείχνει να έχει δεχτεί επιρροές από τις σύγχρονες παιδαγωγικές κατευθύνσεις (παιδοκεντρικές προσεγγίσεις, δράσεις με νόημα για τα παιδιά, παιγνιώδη τρόπος) και να υιοθετεί στοιχεία της σύγχρονης διδακτικής της Ιστορίας (π.χ. ποικιλία πηγών) (βλ. σελ.17-20), φαίνεται ότι στο επίπεδο των ενεργειών αναβιώνουν κυρίως πιο παραδοσιακά μοντέλα, σκετς, απαγγελία ποιημάτων κλπ.

Οι σχετικοί εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί αποτελούν μέρος της ευθύνης και της εργασίας των εκπαιδευτικών αφού οι περισσότερες νηπιαγωγοί ανέφεραν ότι αυτές έχουν τον κυρίαρχο ρόλο στο σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προσεγγίσεων και τη διοργάνωση των εορτασμών ΕΕ/ΙΓ. Αναφέρουν την αναγκαιότητα για προσαρμογή του τρόπου στην ηλικία των παιδιών, στα ενδιαφέροντά τους, με παιγνιώδη τρόπο, αλλά αυτό φαίνεται να το εγγυώνται οι ίδιες χωρίς να εμπλέκουν στην πλειονότητά τους τα παιδιά στο πώς και το τι των προσεγγίσεων. Παρόλα αυτά, αν και οι προσεγγίσεις και οι εορτασμοί των ΕΕ/ΙΓ κινούνται κυρίως σε παραδοσιακά μονοπάτια, αξιοποιείται ποικιλία πηγών και υλικών, γεγονός που δείχνει ότι υπάρχει σχετική γνώση και γίνεται προσπάθεια η διαδικασία να εμπλουτίζεται και με εργαλεία που αντανακλούν πιο σύγχρονες αντιλήψεις.

Οι νηπιαγωγοί δεν δείχνουν να αμφισβητούν ή να θέτουν αυτοαναφορικά ερωτήματα στην πλειονότητά τους ως προς τις μεθόδους που ακολουθούν. Αν και το τεκμηριώνουν διαφορετικά, εκφράζουν την πεποίθηση ότι ο εορτασμός των ΕΕ/ΙΓ ενδιαφέρει και κινητοποιεί τα παιδιά και όπως έχουμε παρατηρήσει, στο σύνολό τους, δεν προτείνουν άλλους τρόπους προσέγγισης. Μία μικρή κατηγορία νηπιαγωγών (βλ. σελ. 51-52) ωστόσο θέτει εύστοχα και εύλογα ερωτήματα, κάνει ενδιαφέρουσες προτάσεις, δείχνει υποψιασμένη και ο λόγος τους αντανακλά θεωρίες και πρακτικές που αποτελούν μέρος της ολοκληρωμένης πρότασης, όπως διατυπώνεται πλέον από το αναθεωρημένο πιλοτικό ΠΣ (βλ. σελ. 24) για το νηπιαγωγείο.

Κλείνουμε τα συμπεράσματά μας με την αναγκαιότητα που νομίζουμε ότι αναδείχθηκε μέσα από την μικρή μας έρευνα για διάχυση στην εκπαιδευτική κοινότητα του νέου αναθεωρημένου ΠΣ που λαμβάνει υπόψη τις σύγχρονες διδακτικές προτάσεις από τον χώρο της Ιστορίας, βασίζεται στις παιδαγωγικές αρχές, όπως διαμορφώνονται με βάση τον

κονστρουκτιβισμό και τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό και αντανακλά τα νέα κοινωνικά δεδομένα των σύγχρονων πλουραλιστικών κοινωνιών.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας*. Αϊδίνης Αθ. (Επιμ.), (Π. Σακελλαρίου). Αθήνα: Gutenberg.
- Γκλιάου-Χριστοδούλου, Ν. (χ.η.). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για το νηπιαγωγείο*, όπως ανακτήθηκε από http://www.pi-schools.gr/content/index.php?lesson_id=300&ep=372
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.(2014). *Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου*. Αναθεωρημένη έκδοση. Αθήνα: ΙΕΠ, όπως ανακτήθηκε 20/11/2019, από https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/1947_1o_meros_pps_nipiagogeiou.pdf
- Gay, L., R., Mills, G.,E. & Airasian, P. (2017). *Εκπαιδευτική Έρευνα. Ποσοτικές και Ποιοτικές Μέθοδοι: Ανάλυση και Εφαρμογές*, Αθήνα: Προπομπός.
- Μπιρμπίλη Μ., (2015). *Προς μια παιδαγωγική του διαλόγου: Η σημασία και ο ρόλος των ερωτήσεων στην προσχολική εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Σοφία.
- Μπιρμπίλη, Μ., (2011). *Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών και η πιλοτική εφαρμογή του*, όπως ανακτήθηκε από [file:///C:/Users/Χριστίνα/Desktop/INFO.%20ΑΠ%202011%20\(ΚΡΙΤΙΚΗ%20ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ,%20Μπιρμπίλη\).pdf](file:///C:/Users/Χριστίνα/Desktop/INFO.%20ΑΠ%202011%20(ΚΡΙΤΙΚΗ%20ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ,%20Μπιρμπίλη).pdf)
- Ξανθουδάκη, Μ. (2018). «From being about something to being about somebody’. Ο εκπαιδευτικός ρόλος του σύγχρονου μουσείου». Στο Μιχ. Καλογιαννάκης (Επιμ.) *Διδάσκοντας Φ.Ε. στην προσχολική Εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2011). *Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου. (Νέο πρόγραμμα σπουδών)*. Αθήνα.
- Σμυρναίος Α.(2008). *Η Διδακτική της Ιστορίας: Συντομογραφίες διδασκασμού ή στοχασμοί πάνω στην ιστορική επίγνωση*. Αθήνα: Εκδ. Γρηγόρη.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ. (2002). *Διαθεματικό ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ – Α.Π.Σ.) για το Νηπιαγωγείο και Προγράμματα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Δραστηριοτήτων*, Αθήνα.

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Δαφέρμου Χ., Κουλούρη Π., Μπασαγιάννη Ε., (2008). *Οδηγός νηπιαγωγού – Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Φαρδή, Κ. (2013). *Ιστορία και Προσχολική αγωγή: Από τα Αναλυτικά Προγράμματα στις εκπαιδευτικές εφαρμογές* (Διδακτορική Διατριβή) Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσ/νίκης, όπως ανακτήθηκε από <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/37199#page/1/mode/2up>

Φραγκούλης Ι. (χ.η.). *Προσωπογραφίες*. Ανακτήθηκε 29/5/2020 από

http://www.adulteduc.gr/images/03_paulo_freire.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας με θέμα “Ιστορία, εθνικές επέτειοι και εορτασμοί στην προσχολική εκπαίδευση - εκπαιδευτικές πρακτικές και προτάσεις” με επόπτριες την κ. Χριστίνα Σιδηροπούλου, ΕΔΠ Διδακτικής Μεθοδολογίας και την κ. Ιφιγένεια Βαμβακίδου, Καθηγήτρια νεότερης ελληνικής Ιστορίας και πολιτισμού στο ΠΔΜ επιμελήθηκα αυτό το ερωτηματολόγιο. Η συμπλήρωσή του από εν ενεργεία νηπιαγωγούς είναι ένα απαραίτητο στάδιο για τη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών προκειμένου να εκπονήσω την εργασία. Η συνεργασία σας είναι πολύτιμη. Σας ευχαριστώ πολύ.

1α. Οι εθνικές επέτειοι και οι εορτασμοί των ιστορικών γεγονότων γιορτάζονται στο νηπιαγωγείο σας; (σημειώστε με X)

ΝΑΙ ΟΧΙ

1β. Μέσα στο τμήμα σας; ΝΑΙ ΟΧΙ

1γ. Όλο τα τμήματα μαζί; ΝΑΙ ΟΧΙ

2. Θεωρείτε ότι χρειάζεται να γιορτάζονται οι εθνικές επέτειοι/ιστορικά γεγονότα στο νηπιαγωγείο; Αιτιολογήστε σύντομα την απάντησή σας.

.....
.....
.....
.....
.....

3. Θεωρείτε ότι η ηλικία των παιδιών προσχολικής ηλικίας ενδείκνυται ή αποτελεί εμπόδιο για την προσέγγιση των ιστορικών θεμάτων και τον εορτασμό εθνικών επετείων; Αιτιολογήστε σύντομα την απάντησή σας.

.....
.....
.....

4α. Πώς διοργανώνετε στο νηπιαγωγείο σας τις γιορτές με αφορμή τα ιστορικά γεγονότα και τις αντίστοιχες εθνικές επετείους; Με ποιον τρόπο; (π.χ. σκετς, ποιήματα, δραματοποίηση, άλλα). Ποιος αποφασίζει για την επιλογή του υλικού και του τρόπου; Περιγράψτε σύντομα τη διαδικασία.

.....
.....
.....

4β. Ποιο από τα παρακάτω εποπτικά υλικά χρησιμοποιείτε στις διαθέσιμες

προσεγγίσεις που σχεδιάζετε με θέμα τα ιστορικά γεγονότα των εθνικών επετείων;

Τραγούδια	Ιστορικά έγγραφα/αρχεία
Ποιήματα	Παλαιά αντικείμενα
Εικόνες	Εφημερίδες εποχής
Θεατρικά σκετς	Σκίτσα, γελοιογραφίες εποχής
Παλαιές φωτογραφίες	Ιστορικά βιβλία
Ηχητικά ντοκουμέντα	Μουσειοσκευές
Ντοκιμαντέρ	Αν κάτι άλλο, τι;

4γ. Πόσες ημέρες διαρκούν οι διαθεματικές προσεγγίσεις που σχεδιάζετε με θέμα τα ιστορικά γεγονότα των εθνικών επετείων;

- 1 ημέρα
- 1-2 ημέρες
- Μέχρι 3 ημέρες
- 1 βδομάδα
- Πάνω από βδομάδα

5. Θεωρείτε ότι ο εορτασμός των ιστορικών γεγονότων/εθνικών επετείων στο νηπιαγωγείο κινητοποιεί το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των παιδιών; **Δώστε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα.**

.....
.....

.....6. Έχετε να προτείνετε κάποιον άλλο τρόπο προσέγγισης ιστορικών γεγονότων και εορτασμού εθνικών επετείων;

Αν, ναι, ποιον;

.....

Σας ευχαριστώ πολύ!
Αδαμαντίου Εύα

Κατηγοριοποίηση δεδομένων (Excel)

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R
1η ερώτηση			2η ερώτηση										3η ερώτηση				
A/α	1α. Οι εθνικές επέτειοι και οι εορτασμοί των ιστορικών γεγονότων γιορτάζονται στο νηπιαγωγείο σας;	1β. Μέσα στο τμήμα σας;	1γ. Όλα τα τμήματα μαζί;	Θεωρείται ότι χρειάζεται να γιορτάζονται οι εθνικές επέτειοι/ ιστορικά γεγονότα στο νηπιαγωγείο; Αιτιολογήστε σύντομα την απάντησή σας.													
N1	✓	✓	✓	Οι μαθητές συμμετέχοντας σε εθνικές επετείουσ μεθαίνουιν γι' αυτές από μικρή ηλικία και έτσι αποφεύγεται το φαινόμενο όπου οι μαθητές των Γυμνασίων ή Λυκείων αγνωσούν τα ιστορικά γεγονότα του 1940 ή του 1821.	ΝΑΙ Απόκτηση γνώσης (ιστορικών γεγονότων: 1940, 1821)	Τα παιδιά του Νηπιαγωγείου όπως και αυτά του Δημοτικού Σχολείου ενδιαφέρονται για τα ιστορικά θέματα και συμμετέχουν με χαρά και ενθουσιασμό στους εορτασμούς των εθνικών επετείων.	ΕΝΔΕΙΚΝΥΤΑΙ (όχι ρητή αναφορά) αφού ενδιαφέρονται και συμμετέχουν τα παιδιά (κριτήριο τα παιδιά)										
N2	✓	✓	✓	Ναι, για να νωθίσουν τα παιδιά το παρελθόν τους.	ΝΑΙ Απόκτηση ιστορικής μνήμης (παρελθόν τους)	Ενδείκνυται, από χωρίς μπάνιουν οι βάσεις σε όλα τα θέματα.	ΕΝΔΕΙΚΝΥΤΑΙ για να μπουν οι βάσεις από νωρίς (κριτήριο ο σκοπός του ενήλικα)										
N3	✓	✓	✓	Ναι, γιατί έτσι δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να νωθίσουν σημαντικά ιστορικά γεγονότα και να βιώσουν εμπειρίες σχετικές με τον εορτασμό των εθνικών επετείων.	ΝΑΙ Απόκτηση γνώσης (ιστορικών γεγονότων & εμπειρίες εορτασμού εθνικών επετείων)	Η ηλικία δεν αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα όταν τα ιστορικά θέματα και οι εορτασμοί προσενγίζονται με τρόπο κατάλληλο για τα παιδιά έτσι ώστε να μπορούν να γίνουν κατανοητά απ' αυτά.	ΕΝΔΕΙΚΝΥΤΑΙ Υπό προϋποθέσεις ΑΝ κατάλληλος τρόπος (απροσδιόριστος) για τα παιδιά ώστε να κατανοήσουν										
N4	✓	✓	✓	Ναι, επειδή τα παιδιά γνωρίζουν την ιστορία της χώρας μας και τους αγώνες που έγιναν, ώστε να είμαστε σήμερα ελεύθεροι .	ΝΑΙ Απόκτηση συνείδησης/μνήμης (ιστορία χώρας μας & αγώνες προγόνων για ελευθερία)	Θεωρώ πως, εάν προσπαθίσουμε τον λόγο μας, το υλικό μας και διαμορφώσουμε οργανώσουμε με εκυυστικό τρόπο τη διδασκαλία μας, τα παιδιά προσχολικής ηλικίας μπορούν να κατανοήσουν ιστορικά θέματα.	ΕΝΔΕΙΚΝΥΤΑΙ - Υπό προϋποθέσεις: ΑΝ προσπαθίσουμε διδασκαλία, υλικό, λόγο μας στην προσχολική ηλικία ώστε να κατανοήσουν										
N5	✓	✓	✓	Το ελληικό εκπαιδευτικό σύστημα διαθέτει έναν έκτονο εθνικοιστορικό χαρακτήρα , δεδομένων των αγώνων, των μαθητικών παρελάσεων και εορτών Δεν ξέω πανοματικά κατά τόσο είναι <u>αναγκασίο να γιορτάζουμε τις εθνικές επετείουσ</u> κατά την προσχολική ηλικία γιατί <small>Επειδή είναι μικρότερο του 3ου και 4ου επιπέδου</small>	ΜΑΛΛΟΝ ΟΧΙ ΕΛΛΗΝΗ ΕΝΔΕΙΓΜΕΝΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ	Με σωστή γνώση, προσαρμοσμένη για την νηπιακή ηλικία της Ιστορίας, Γλώσσας και Γεωγραφίας, όσο μπορεί να είναι εφόσον μπορεί να γίνει προέγηση ιστορικών θεμάτων και εορτασμοί, εφόσον τα <small>παιδιά είναι μικρότερο του 3ου και 4ου επιπέδου</small>	ΕΝΔΕΙΚΝΥΤΑΙ -Υπό προϋποθέσεις- ΑΝ προσαρμογή γνώσης στις ανάγκες (απροσδιόριστες) των										
ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ			ΕΡΩΤΗΣΗ 4β +										ΕΡΩΤΗΣΗ 4Γ				

Εικόνα 1: Κωδικοποίηση δεδομένων 1ης, 2ης και 3ης ερώτησης.

S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA	AB	AC	AD	AE	AF	AG
						4η ερώτηση				5η ερώτηση				6η ερώτηση
				4α ερώτηση		Πώς διοργανώνετε στο νηπιαγωγείο σας τις γιορτές με αφορμή τα ιστορικά γεγονότα και τις αντίστοιχες εθνικές επετείες; Με ποόν τρόπο; (π.χ σκετς, ποιήματα, δραματοποίηση, άλλα). Ποιος αποφορτίζει για την επιλογή του υλικού και του τρόπου; <u>Παραγράψτε σύντομα τη διαδικασία.</u>				Πόσες ημέρες διαρκούν οι διαθεματικές προσεγγίσεις που σχεδιάζετε με θέμα τα ιστορικά γεγονότα των εθνικών επετείων;				Έχετε να προτείνετε κάποιον άλλο τρόπο προσέγγισης ιστορικών γεγονότων και εορτασμού εθνικών επετείων; Αν, ναι, ποιόν;
				Δίνονται σκετς ή ποιήματα σε έμμετρη μορφή, γιατί είναι πιο εύκολο να απομνημονεύουν από τα παιδιά αυτής της ηλικίας. Η επιλογή του υλικού γίνεται από την Νηπιαγωγό.	ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΣΚΕΤΣ-ΠΟΙΗΜΑΤΑ	1 εβδομάδα				Οι μαθητές του Νηπιαγωγείου περιμένουν με ανυπόμονια σε κάθε εθνική ή θρησκευτική εορτή να τους δοθούν τα ποιήματά τους.	ΝΑΙ (έμμετρη αναφορά) ΑΝΥΠΟΜΟΝΗΙΑ ΠΑΙΔΙΩΝ		ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ	
				Συζήτηση με τα παιδιά για τα γεγονότα. Παρανοήση εποπτικού υλικού, δραματοποίηση	Συζήτηση στην ολομέλεια - παρουσίαση υλικού - (ποικιλία απόψεων)	1 εβδομάδα			ΝΑΙ	ΝΑΙ, γιατί ο ενθουσιασμός τους είναι έκδηλος και η συμμετοχή τους σε όλες τις δραστηριότητες είναι μεγάλη.	ΝΑΙ ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ		ΟΧΙ	
				Αρχικά γίνεται συζήτηση στην τάξη, μέσα από την παρουσίαση του εποπτικού υλικού με τρόπο κατανοητό για τα παιδιά (διαθεματική διδασκαλία με όλα τα γνωστικά αντικείμενα). Στην συνέχεια σε συνεργασία όλα τα τμήματα μαζί, διοργανώνουν την εκδήλωση (ποιήματα, τραγούδια, δραματοποίηση) κατάθεση στεφάνων σε μνημεία ηρώων.	Συζήτηση στην ολομέλεια - παρουσίαση υλικού (διαθεματικά) - διοργάνωση κοινής εκδήλωσης (ποιήματα, τραγούδια, δραματοποίηση) κατάθεση στεφάνων σε (δημόσιο χώρο) Ηρώο (Ποικιλία απόψεων)	μέχρι 3 ημέρες			Ναι, γιατί τα νήπια συμμετέχουν ενεργά σε όλη τη διαδικασία και αρκετές φορές συμβάλλουν να τραγουδούν ή να λένε συνθήματα για αρκετό καιρό μετά τον εορτασμό κάποιου ιστορικού γεγονότος.	ΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΠΑΙΔΙΩΝ & ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΕΠΙΠΡΟΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ		ΟΧΙ Είμαι ικανοποιημένη από τον τρόπο που προσεγγίζουν κάποιο ιστορικό γεγονός, γιατί παρατηρώ πως τα παιδιά θυμούνται τα γεγονότα και την επόμενη χρονιά (τα μικρά νήπια την επόμενη χρονιά).		
				Αρχικά επιμερύνω για το ιστορικό γεγονός που πρόκειται να γιορτάσουμε. Ρωτώ τα παιδιά τι μπορούν να κάνουν γι' αυτό. Μου λέει τραγούδια-ποιήματα. Τα ποιήματα τα επιλέγω εγώ τους τα δορίζω και ο καθένας επιλέγει αυτό που θέλει. Με τις υπόλοιπες συναδέλφους επιλέγουμε τα τραγούδια, γίνονται κοινές πρόβες τραγουδιών. Τέλος γίνεται κοινή γιορτή. Πέρα από αυτά όμως στη τάξη γίνεται ειδικότερη διαπραγμάτευση του θέματος μέσα από διάφορες δραστηριότητες και πρόβες στα ποιήματά μας.	ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ & ΠΑΙΔΙΑ Ενημέρωση ολομέλειας - εμπλοκή παιδιών (ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΠ 4 ή 2??). Ποιήματα/τραγούδια /δραστηριότητες/γορτή	1 εβδομάδα			Ναι, γιατί τα νήπια συμμετέχουν ενεργά σε δραματοποιήσεις και τραγούδια. Υπάρχουν όμως και παιδιά που αδιαφορούν ή και ενθουσιάζονται, π.χ δεν θέλουν να "εκτεθούν" απαγγέλλοντας ένα ποίημα.	ΝΑΙ & ΟΧΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ, ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΟΣ/ΔΙΑΔΟΧΙΑ ΣΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ		ΟΧΙ Η 4η ερώτηση-απαντήσεις θεωρώ ότι καλύπτει επαρκώς τρόπους προσέγγισης ιστορικών γεγονότων, αλλά όπως προσαφέρα με αυτή τη		

Εικόνα 2: Κωδικοποίηση δεδομένων 4^{ης}, 5^{ης} και 6^{ης} ερώτησης

48. Ποιο από τα παρακάτω εποπτικά υλικά χρησιμοποιείτε στις διαθεματικές προεργασίες που σχεδιάζετε με θέμα τα ιστορικά γεγονότα των εθνικών επετείων;														
A/α	Τραγούδια	Ποιήματα	Εικόνες	Παλαιές φωτογραφίες	Ηχητικά ντοκουμέντα	Ντοκμαντέρ	Εφημερίδες εποχής	Παλιά αντικείμενα	Ιστορικά βιβλία	Σκίτσα, γειογραφίες εποχής	Ιστορικά έγγραφα /αρχεία	Μουσεία υές	Θεατρικά σκετς	αν πρόσθεσαν κάτι οι νηπ.
N1	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓			✓	
N2	✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓			✓	
N3	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓				κουκλοθέατρο
N4	✓	✓	✓	✓	✓	✓								
N5	✓	✓	✓	✓	✓	✓					✓		✓	
N6	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N7	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N8	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	διαδίκτυο
N9	✓	✓	✓	✓	✓	✓								βίντεο Youtube
N10	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓		✓	✓	
N11	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓				
N12	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓				
N13	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	παζλ, παιχνίδια μνήμης
N14	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N15	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N16	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N17	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N18	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N19	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N20	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	κουκλοθέατρο
N21	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N22	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N23	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N24	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	κουκλοθέατρο, παράσταση, επίσκεψη σε άγαλμα της πόλης, συζήτηση
N25	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N26	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	επίσκεψη σε μουσείο με παραδοσιακές στις
N27	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N28	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	Μέσα από την τέχνη
N29	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
N30	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓	
30	30	30	30	28	29	22	19	17	19	21	11	10	19	

Εικόνα 3: Κωδικοποίηση δεδομένων της ερώτησης 4β